

Nr 125

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa frågor rörande jordbrukets och trädgårdsnäringsens rationalisering, m. m.; given Stockholms slott den 29 mars 1963.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,
enligt Dess nådiga beslut:

BERTIL

Eric Holmquist

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås med hänsyn till det trängande behovet av en intensifierad strukturrationalisering inom det svenska jordbruket att, utöver vad som föreslagits eller bebådats i statsverkspropositionen, cirka 40 miljoner kr. ställs till förfogande för rationaliseringsverksamheten. Bland annat förordas, att jordfonden tillförs ytterligare 20 miljoner kr. För att angelägna rationaliseringsåtgärder inte skall hämmas framläggs samtidigt förslag att för innevarande budgetår vissa kreditgarantiramar ökas med sammanlagt 12 miljoner kr.

För det statliga kreditstödet till förvärv och drift av jordbruksföretag föreslås ändrade bestämmelser i syfte att ge detta stöd en tidsenlig och rationaliseringsbefrämjande utformning. I anslutning därtill förordas vissa jämkningar i fråga om det ekonomiska stödet till jordbrukets yttre och inre rationalisering.

Slutligen framläggs i propositionen förslag till nya bestämmelser för statlig lånegaranti till förvärv och drift av trädgårdsföretag.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 29 mars 1963.

N ä r v a r a n d e :

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEJERSTAM, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Holmqvist, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter *vissa frågor rörande jordbrukets och trädgårdsnäringsens rationalisering, m. m.* samt anför därvid.

I. Inledning

Lantbruksstyrelsen har med skrivelser den 27 januari och den 6 februari 1962 överlämnat två promemorior med vissa förslag rörande dels *stödet till jordbrukets rationalisering*, dels *jordbruksegnahemslångivningen*. Över promemoriorna har yttranden avgetts av statskontoret, lantmäteristyrelsen, skogsstyrelsen, styrelsen för lantbrukshögskolan, Hushållningssällskapens förbund, Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet Landsbygdens folk.

Lantbruksstyrelsen har vidare efter samråd med 1960 års jordbruksutredning den 23 augusti 1962 överlämnat en promemoria med förslag till *vissa författningsändringar rörande lånegarantigivningen till jordbrukare m. m.* Häröver har remissyttranden avgetts av statskontoret, fullmäktige i riksbanken, lantmäteristyrelsen, skogsstyrelsen, styrelsen för lantbrukshögskolan, samtliga lantbruksnämnder och flertalet hushållningssällskap, Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet Landsbygdens folk och Hushållningssällskapens förbund.

Lantbruksstyrelsen har i samband med anslagsäskandena för budgetåret 1963/64 föreslagit vissa ytterligare ändringar i bestämmelserna för stödet till jordbrukets rationalisering.

Trädgårdsnäringsutredningen har den 13 november 1962 överlämnat betänkande (stencilerat) med förslag angående *visst kreditstöd på trädgårdsområdet*. Över betänkandet har yttranden avgetts av statskontoret, revisionsverket, lantbruksstyrelsen, kommerskollegium, styrelsen för lantbrukshögskolan, Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet Landsbygdens folk, Svenska lantarbetareförbundet, Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund, Sveriges yrkesfruktodlares riksförbund och Svenska plantskolornas riksförbund. Kommerskollegium har till sitt remissyttrande fogat yttranden av ett antal handelskammare.

I årets statsverksproposition (bil. 11 p. 17) har det sammanlagda behovet för nästa budgetår av statlig kreditgaranti för lån avseende olika ändamål i samband med jordbrukets och trädgårdsnäringens rationalisering m. m. beräknats till 79 000 000 kr. Jag torde nu få återkomma härtill. I detta sammanhang bör vidare behandlas fråga om viss ökning av de för innevarande budgetår fastställda kreditgarantiramarna för lån till rationaliseringsåtgärder på jordbrukets område.

Slutligen avser jag att i detta sammanhang framlägga förslag om vissa ansökningsfrågor i fråga om det statliga stödet till jordbrukets rationalisering.

II. Vissa frågor rörande det statliga stödet till jordbrukets rationalisering

Gällande bestämmelser m. m. Statligt stöd i samband med förvärv eller arrende av jordbruk utgår enligt kungörelsen den 11 juni 1948 (nr 366; omtryck 1961:177) angående den statliga jordbruksegnahemsverksamheten (jordbruksegnahemskungörelsen).

Den statliga jordbruksegnahemsverksamheten, som bedrivs av lantbruksnämnderna under lantbruksstyrelsens tillsyn och ledning, syftar till att underlätta för mindre bemedlade och obemedlade att förvärva eller arrendera jordbruk. För detta ändamål beviljas bl. a. statlig garanti för lån, avsedda att användas för köp av jordbruksfastighet (*jordbruksegnahemslån*) och för att anskaffa driftsinventarier (*driftslån*). Lantbruksnämnderna skall även i nyss nämnt syfte handha erforderlig *jordförmedling* och vid behov anskaffa jord genom köp.

Enligt beslut av 1959 års riksdag (prop. 148; JoU 30; rskr. 284) skall jordbruksegnahemsverksamheten inriktas på att underlätta förvärv av brukningsenheter, som har förutsättningar att bestå som självständiga enheter på längre sikt. Förvärv av stödjordbruk får främjas endast under vissa i kungörelsen närmare angivna förutsättningar. Stöd må, endast om synnerliga skäl föranleder det, lämnas för förvärv av brukningsenhet som är större än att den huvudsakligen kan skötas av två män utan anlitan­de av arbetskraft utanför deras familjer.

För att garanti för jordbruksegnahemslån skall kunna beviljas fordras vidare bl. a. att sökanden är känd för skötsamhet och ekonomisk förtänksamhet samt äger erforderlig yrkeskunskap och i övrigt kan antas ha förutsättningar och vilja att genomföra det åsyftade företaget och därunder göra rätt för sig. Vidare skall kostnaderna för förvärvet av brukningsenheten vara skäligen med hänsyn till den avkastning och nytta i övrigt, som kan påräknas av brukningsenheten under en följd av år.

Jordbrukare, som övertar sådan brukningsenhet och som uppfyller villkoren för att erhålla jordbruksegnahemslån, kan erhålla statlig garanti för driftslån. Då särskilda omständigheter föranleder det, kan driftslån lämnas även i samband med att lånegaranti beviljas för yttre rationalisering genom förvärv av tillskotts­jord. Såsom villkor för att erhålla driftslån gäller vidare att, då ej särskilda förhållanden till annat föranleder, brukaren inte tidigare bedrivit verksamhet som självständig jordbrukare.

Genom beslut av 1960 års riksdag (prop. 1, IX ht p. 16; JoU 22; rskr. 304) öppnades möjlighet att bevilja garanti för driftslån även i samband med övergång helt eller i väsentlig utsträckning till eller startande av specialproduktion på jordbruksfastighet.

Härutöver gäller att sammanslutning för gemensam animalieproduktion och sambruksförening under vissa i kungörelsen närmare angivna förutsättningar kan erhålla lånegaranti för att tillgodose behovet av driftskredit.

Garanti beviljas inte för lån, vilket sökanden kan erhålla som bottenlån. Därutöver kan garanti för jordbruksegnahemslån beviljas till hela köpeskillingen. Driftslån till enskild person får inte överstiga 20 000 kr. Låntagare skall ställa säkerhet, som befinns tillfredsställande ur det allmännas synpunkt.

Amortering av lånen skall ske efter plan, som skall göras upp med beaktande av sökandens betalningsförmåga och den avkastning, som kan erhållas av brukningsenheten. Amorteringen av jordbruksegnahemslån skall påbörjas senast under sjätte året efter första lyftningsdagen och amorteringstiden får ej överstiga 30 år. Längsta amorteringstiden för driftslån till enskild jordbrukare utgör 15 år. Amorteringsfrihet kan, då särskilda omständigheter föranleder det, medges för driftslån under högst två år från första lyftningsdagen. För såväl jordbruksegnahemslån som driftslån gäller att, om det med hänsyn till särskilda förhållanden anses påkallat, låntagare under högst två år från första lyftningsdagen kan beviljas anstånd med att erlagga ränta. Härvid skall den upplupna räntan vid anståndstidens slut läggas till den beviljade lånesumman.

Den jordförmedling, som lantbruksnämnderna skall bedriva inom ramen för jordbruksegnahemsvérksamheten, har kommit att få en jämförelsevis liten omfattning. Den statliga lånegarantin för jordbruksegnahemslån och driftslån har i stället blivit det helt dominerande medlet i verksamheten. Lånegarantigivningens omfattning och lånens genomsnittliga storlek under senare år framgår av följande sammanställning.

År	Lånegaranti för					
	jordbruksegnahemslån			driftslån		
	Antal	Belopp, milj. kr.	Genomsnittligt lånebelopp, kr.	Antal	Belopp, milj. kr.	Genomsnittligt lånebelopp, kr.
1950	1 654	22,3	13 500	1 028	6,8	6 600
1957	990	23,3	23 600	614	6,1	9 900
1958	837	18,7	22 300	530	5,3	10 000
1959	787	18,4	23 400	562	6,4	11 300
1960	760	21,4	28 000	529	7,1	13 500
1961	785	23,9	30 400	586	8,3	14 100

I medeltal har ca 60 procent av antalet inkomna ansökningar om lånegaranti beviljats. Summan beviljade lånegarantier för driftslån fördelade sig omkring 1950 ungefär lika på jordägare och arrendatorer. Nu erhåller arrendatorerna nära två tredjedelar av garantibeloppen.

I efterföljande tabell har under andra halvåret 1962 beviljade garantier för jordbruksegnahemslån och driftslån fördelats efter brukningsenheternas storlek.

Åker ha	Antal jordbruksegnahemslån				Summa	Antal drifts- lån
	Skog, ha					
	—10,0	10,1—40,0	40,1—80,0	80,1—		
—10,0	42	48	24	14	128	51
10,1—20,0	63	64	25	9	161	104
20,1—30,0	46	34	7	5	92	74
30,1—	25	21	6	3	55	68
Summa	176	167	62	31	436	297 ¹

¹ Härtill kommer 27 driftslån som beviljats i samband med yttre rationalisering.

De bestämmelser, som reglerar de statliga insatserna för jordbrukets rationalisering, återfinns i kungörelsen den 11 juni 1948 (nr 342; omtryckt 1959:246, ändrad 1961:176, 1961:648 och 1962:97) angående statligt stöd till jordbrukets yttre och inre rationalisering m. m. (rationaliseringskungörelsen). I fråga om bestämmelsernas innebörd torde få hänvisas till kungörelsen.

Lantbruksstyrelsens förslag. Styrelsen berör i fråga om lånegarantigivningen enligt jordbruksegnahemskungörelsens bestämmelser inledningsvis de erfarenheter som vunnits av verksamheten. De förluster för statsverket, som långivningen har medfört, anses måttliga i förhållande till långivningens omfattning. Låneverksamheten har i allmänhet lyckats väl och har bidragit till att ett stort antal dugande personer med otillräckliga egna kapitaltillgångar kunnat etablera sig som egna jordbrukare. I en del fall har dock låntagare misslyckats som egna företagare och upphört med jordbruket, vilket lett till förluster för såväl låntagare som garantigivare. Sådana misslyckanden har främst uppstått, då brukarens kvalifikationer felbedömts och då brukningsenheten erbjudit ett för svagt produktionsunderlag. På grund härav bör vid en översyn av bestämmelserna särskilt brukarens kvalifikationer och brukningsenhetens beskaffenhet ägnas uppmärksamhet.

Vid en sådan översyn bör också samordningen mellan jordbruksegnahemsverksamheten och övrig statlig verksamhet med syfte att främja jordbrukets rationalisering ägnas största uppmärksamhet. Den som förvärvat jordbruk med stöd av jordbruksegnahemslån bör kunna påräkna, att berörda myndigheter medverkar i den framtida utvecklingen av hans företag. Innan lånegaranti beviljas, måste sålunda ställning tas till om lantbruksnämnden skall satsa på en brukningsenhet eller om nämnden skall verka för att enheten disponeras för förstärkning av andra jordbruk. En mera direkt positiv effekt i rationaliseringsverksamheten erhålls, när ett jordbruksegna-

hemslån möjliggör för en jordbrukare att flytta över från en ej utvecklingsbar till en bestående enhet, varvid den förra blir disponibel för rationaliseringsändamål.

Lantbruksstyrelsen föreslår först att *ändamålet med jordbruksegnahemsverksamheten* vidgas från att avse att hjälpa mindre bemedlade och obemedlade att anskaffa jordbruk till att i mån av tillgång på medel underlätta för lantbrukare och blivande lantbrukare med otillräckligt eget kapital att förvärva eller arrendera jordbruk. Såsom motiv härför anför styrelsen i huvudsak följande.

Sedan 1959 beviljas lånegaranti för jordbruksegnahemslån och driftslån utom till enfamiljs- även till tvåfamiljsjordbruk. Särskilt de sistnämnda kräver stor kapitalinsats — för ett mellansvenskt jordbruk om 50 ha nämns beloppet 400 000 kr. I södra Sveriges slättbygder är kapitalbehovet än större. I dagens läge är därför ofta även lantbrukare med ett relativt stort eget kapital beroende av lånegaranti för att kunna överta ett ändamålsenligt jordbruk.

Liksom hittills torde kunna förekomma att medgivna garantiutrymmen blir otillräckliga för att tillgodose i och för sig kvalificerade anspråk på garanti. Det bör därför anges i författningen att lånegaranti beviljas endast i mån av tillgång på medel.

Såsom en anpassning till de faktiska förhållandena bör lånegarantigivningen anges som det viktigaste hjälpmedlet i jordbruksegnahemsverksamheten. I mån av tillgång på personal bör dock lantbruksnämnd även i fortsättningen handha jordförmedling samt, då särskilda skäl talar därför, anskaffa jord genom köp för jordbruksegnahemsändamål.

Jordförmedlingsverksamheten har i flertalet län jämförelsevis liten omfattning. Lånegarantigivningen har i stället kommit att bli det helt dominerande medlet i verksamheten. Vid sidan härav bör dock lantbruksnämnderna även i fortsättningen kunna medverka med jordförmedling, bl. a. i syfte att frigöra mark för rationaliseringsändamål.

I fråga om *brukningsenheternas beskaffenhet* föreslår lantbruksstyrelsen att — för att nå en närmare anpassning till bestämmelserna i rationaliseringskungörelsen — verksamheten i fortsättningen inriktas på brukningsenheter, som antingen i befintligt skick eller efter förestående rationalisering kan skötas av en eller två män utan anlåtande av arbetskraft utanför deras familjer och tillika kan bereda samma arbetsinkomst, som erbjuds inom jämförbara näringsgrenar. Härom anför styrelsen bl. a. följande.

Det har i en del fall ansetts att den nu gällande bestämmelsen är alltför obestämd och inte ger tillräcklig ledning för att avgöra om belåning skall ske eller ej. Med hänsyn till de allt större kraven på hög produktivitet och en ändamålsenligt uppbyggd — ofta starkt specialiserad — produktionsapparat i jordbruket är det sannolikt, att brukningsenhetens beskaffenhet och driftens anpassning till de föreliggande förutsättningarna kommer att få ännu större betydelse i framtiden än nu.

Enligt lantbruksstyrelsen är det anledning att iaktta stor försiktighet vid kreditgivning avseende stödjordbruk. Från flera län har framhållits att intresset för förvärv av stödjordbruk avtar. Bl. a. rationaliseringen i skogsbruket med övergång till helårsanställd arbetskraft gör det svårt att bedöma den framtida tillgången på arbetstillfällena i en bygd. Det bör dock enligt styrelsen inte komma i fråga att nu helt slopa garantigivningen vid övertagande av stödjordbruk.

Som förutsättning för lånegaranti i fråga om stödjordbruk bör gälla dels att brukningsenheten är lämplig för sitt ändamål, dels att det kan bedömas föreligga varaktiga förtjänstmöjligheter utanför jordbruket. Ett stödjordbruk torde i regel endast kunna anses lämpligt för sitt ändamål, om byggnaderna är i sådant skick, att behov av nyinvesteringar av någon betydelse inte beräknas uppstå under tiden för tillträdares innehav. När tveksamhet råder i fråga om huruvida varaktiga förtjänstmöjligheter föreligger utanför jordbruket, bör lantbruksnämnden samråda med länsarbetsnämnden.

För sådan investering, vartill statligt stöd utgår enligt rationaliseringskungörelsen, krävs i regel investeringskalkyl. Ekonomisk kalkyl behöver emellertid inte föreligga för att enskild jordbrukare skall erhålla garanti för jordbruksegnahemslån och driftslån. Endast sammanslutning för gemensam animalieproduktion och sambruksförening måste förete ekonomisk plan, innan lånegaranti beviljas. Lantbruksstyrelsen uttalar att, därest tillräckliga resurser för företagsekonomisk driftsplanering ställs till förfogande, intet finns att erinra mot föreskrift att godkänd företagsekonomisk driftsplan skall föreligga, innan garanti beviljas för jordbruksegnahemslån och driftslån. Styrelsen motiverar detta förslag på i huvudsak följande sätt.

För den enskilde jordbrukaren innebär beslut om arrende eller förvärv av brukningsenhet ett ekonomiskt avgörande av vittgående betydelse. Det är därför i hög grad önskvärt, att blivande jordbrukare allmänt kan beredas möjlighet att anlita sakkunskap för att upprätta företagsekonomisk driftsplan för brukningsenhet, som han planerar att överta. Härigenom skulle jordbrukaren få en god inblick i de ekonomiska förutsättningarna för sitt blivande företag. Då möjligheterna att erhålla sakkunnig hjälp med drifts-ekonomisk planering f. n. är otillräckliga, framstår det dock som olämpligt att nu föreskriva sådan plan såsom villkor för lånegaranti.

För att jordbruksegnahemslån eller driftslån skall beviljas ställs vissa krav på *brukarens kvalifikationer*. Bl. a. skall sökande äga erforderliga yrkeskunskaper. Hittills har i flertalet fall endast krävts goda insikter i praktiskt jordbruksarbete. Då det här behandlade lånestödet numera utgår till en- och tvåfamiljsjordbruk, vilka kan ha en stor omsättning, måste höga krav ställas i fråga om ekonomisk planering, gott tekniskt utbyte i produktionen m. m. Styrelsen föreslår därför, att vid prövning av ansökningar om garanti för jordbruksegnahemslån och driftslån efter hand allt större vikt läggs även vid sökandens grundläggande teoretiska yrkesutbildning.

En tämligen lång övergångstid behövs, innan krav om grundläggande yrkesutbildning kan införas i jordbruksegnahemskungörelsen. I annat fall kan planerna på ett kännbart sätt rubbas för de personer, som avsett att överta jordbruk under de närmaste åren. Lantbruksstyrelsen kunde till en början utfärda anvisningar till lantbruksnämnderna innebärande att vid i övrigt lika förutsättningar sökande med grundläggande yrkesutbildning skall äga företräde till statlig garanti för jordbruksegnahemslån och driftslån. Kravet på yrkesutbildning skulle redan efter ett par år skärpas ytterligare, varefter kravet kunde fastställas i författningen.

Beträffande garanti för jordbruksegnahemslånen föreslår styrelsen slutligen att möjlighet öppnas att låta sådan garanti övertas av ny ägare som förvärvat fastigheten för kompletteringsändamål.

Lantbruksstyrelsen föreslår *vidgade möjligheter att bevilja driftslån* i syfte att stimulera till en utökning av produktionsunderlaget vid jordbruksföretag. En sådan utökning kan ske genom storleksrationalisering och specialisering.

Möjlighet bör därför öppnas att bevilja lånegaranti för driftslån dels då jordbrukare, som äger brukningsenhet, utvidgar denna genom arrende av tillskottsjord, dels då arrendator utvidgar den brukade arealen genom förvärv eller arrende av tillskottsjord. Sådan lånegaranti bör dock endast ifrågakomma då tillskottsjorden utgör lämplig utökning av den tidigare innehavda brukningsenheten samt då sannolika skäl talar för att sambruket kan bli bestående på lång sikt.

De nämnda formerna för arealkomplettering ger inte samma bestående resultat som sammanläggningar. Om en brukare får arrendera tillskottsmark, vilket ofta är enda möjligheten att öka arealen, blir emellertid utvecklingen på längre sikt i flertalet fall den, att arrendatorn förvärvar den arrenderade marken. Tillskottsarrendet blir sålunda det första steget mot en varaktig komplettering. Formen med tillskottsarrende har även fördelar genom att den kan underlätta jordbrukarens kapitalanskaffning. Enligt en av Jordbrukets utredningsinstitut utförd undersökning skedde under åren 1951—1956 arealutvidgningar mer än dubbelt så ofta genom arrende som genom förvärv av tillskottsjord. Utvecklingen synes gå mot att det blir allt vanligare att utöka arealen vid mindre jordbruk genom tillskottsarrende.

Styrelsen anser det vidare finnas anledning att vidga möjligheterna att bevilja driftslån i samband med att brukare övergår från en mindre till en större brukningsenhet.

Enligt nu gällande bestämmelser beviljas garanti för driftslån endast om brukaren inte tidigare varit verksam som självständig jordbrukare, såvida inte särskilda skäl föranleder till annat. Det förhållandet att en småbrukare övertar en bärkraftig brukningsenhet har som regel ansetts utgöra sådant särskilt skäl. Det är med hänsyn till den allmänna utvecklingen i jordbruket i högsta grad betydelsefullt att främja storleksrationaliseringen. Denna rationalisering bör vid sidan av övriga stödformer främjas även genom att jordbrukare erhåller ökade möjligheter att erhålla lånegaranti för driftslån

i samband med övertagande av större brukningsenhet än den tidigare innehavda. Det bör även stå öppet för lantbruksnämnd att bevilja lånegaranti för nytt driftslån, avsett att komplettera tidigare innehåft, ännu ej slutamorterat driftslån. Summan av det tidigare innehavda och det nya driftslånet bör dock inte få överstiga gällande maximibelopp för driftslån.

Styrelsen föreslår också att ändamålet med de nuvarande driftslånen för övergång till eller startande av specialproduktion vidgas till att avse genomförande av mera genomgripande driftsomläggning.

De nu gällande bestämmelserna om driftslån vid övergång till specialproduktion infördes 1960. Efterfrågan på garantier för sådana driftslån har varit liten, vilket förklaras av att det tar viss tid innan kännedomen om en ny låneform sprids mera allmänt. Det är emellertid ingen tvekan om att det föreligger och under överskådlig framtid kommer att föreligga ett stort behov av driftsrationalisering genom specialisering. För att begreppet specialproduktion inte skall missförstås och, som ofta skett, ges en snäv tolkning bör en omformulering ske, så att det framgår att specialiserad produktion i allmänhet avses. Som förutsättning för lånegaranti för ändamålet bör gälla att den avsedda specialiseringen innebär en betydande driftsomläggning, att denna är företagsekonomiskt välbetänkt och att omläggningen kräver en avsevärd kapitalinsats.

Det är enligt lantbruksstyrelsen av stort intresse att få olika former av gemensam animalieproduktion prövade i praktiken, så att erfarenheter kan samlas inför en möjlig framtida utveckling på området. För att underlätta detta föreslår styrelsen att brukare, som inträder som medlem i sammanlutning för gemensam animalieproduktion må kunna beviljas garanti för lån, som upptas för att erlægga kontant insats i föreningen. Nyttillträdande brukare bör även kunna få överta till tidigare brukare för ändamålet beviljad lånegaranti.

Med hänsyn till gemensamhetsföretagets fortbestånd är det önskvärt, att insatskapitalet täcker en betydande del av dess kapitalbehov. En kontant inbetalning av relativt stora insatser kan ställa sig svårt för dem, som vid inträdet i det gemensamma företaget inte samtidigt kan avyttra en djurbesättning eller på annat sätt anskaffa medel.

Mot bakgrunden av det ökande kapitalbehovet i jordbruket föreslår lantbruksstyrelsen att *maximibeloppet för driftslån* till enskild jordbrukare höjs till 40 000 kr. I undantagsfall och då särskilda skäl föreligger bör dock garanti för driftslån på högst 50 000 kr. kunna beviljas. Såsom sådant särskilt skäl bör kunna godtas att brukaren avser att tillämpa en driftsform, som anses kunna bli av värde i den fortsatta rationaliseringsverksamheten.

Styrelsen anser det inte möjligt eller lämpligt att höja maximibeloppet för driftslån till sådan storlek, att det täcker hela behovet av driftskapital vid tvåfamiljsjordbruk. Med hänsyn till inkomstvariationerna och därmed förenade risker torde det få förutsättas att den person, som övertar ett sådant jordbruk, förfogar över ett ej obetydligt eget kapital.

I sammanhanget uttalar styrelsen att enligt en vid lantbrukshögskolans institution för driftsekonomi nyligen utförd undersökning är den marginella produktiviteten av jordbrukets maskiner låg. Särskilt vid mindre jordbruk men även i en del fall vid större jordbruk finns ofta ett ur ekonomisk synpunkt överdimensionerat inventariebestand. Detta beror i flertalet fall på en alltför splittrad produktion och en benägenhet hos jordbrukarna att skaffa egna maskiner även i fall, där det varit fördelaktigare att utnyttja förhyrda maskiner eller att gemensamt anskaffa sådana. Övermekaniseringen bör ägnas uppmärksamhet i den allmänna jordbruksupplysningen. Vid handläggning av ärenden rörande driftslån bör lantbruksnämnderna också ha vissa möjligheter att motverka mindre välbetänkt maskinanskaffning.

I samband med den föreslagna höjningen av maximibeloppet för driftslån föreslår styrelsen, att den längsta *amorteringstiden* utsträcks, förslagsvis till 20 år. Detta skulle förebygga de svårigheter, som eljest kan uppstå för låntagarna att under en start- och uppbyggnadsperiod fullgöra betalningsskyldigheten. Samtidigt anser styrelsen att möjligheten att medge anstånd med räntebetalning under högst två år för jordbruksegnahemslån och driftslån kan utgå. Tillräcklig lindring under den första lånetiden anses kunna nås genom att medge amorteringsfrihet under viss tid.

Vad gäller stödet enligt rationaliseringskungörelsen föreslår lantbruksstyrelsen att garanti för *lån till yttre rationalisering* bör få lämnas för inköp av mark avsedd att sambrukas med varaktigt arrenderad brukningsenhet, vilken arrendatorn synes ha förutsättningar att förvärva framdeles. Främst avses sådana fall då arrendator brukar fastighet, som ägs av dödsbo i vilket han är delägare eller av föräldrar, och då den troliga utvecklingen blir att arrendatorn framdeles kommer att få förvärva fastigheten. Då salubjuden tillskottsmark lämpar sig för sambruk med den arrenderade brukningsenheten och dennas ägare inte önskar förvärva marken, framstår det ofta som lämpligt att arrendatorn förvärvar marken. Här för är han ofta beroende av kreditstöd i form av lånegaranti.

Enligt bestämmelserna i 8 § rationaliseringskungörelsen må lånegaranti lämnas för förvärv av mark för rationaliseringsändamål. Med hänsyn till definitionen på yttre rationalisering i kungörelsens 4 § är det dock tveksamt, om stöd kan lämnas till arrendators kompletteringsförvärv. En ändring kan ske antingen så att i 4 § ordet fastighetsregleringsåtgärder ersätts med åtgärder, eller också så att 8 § kompletteras med en särbestämmelse beträffande arrendators förvärv.

Lantbruksstyrelsen föreslår vidare, att lånegaranti till yttre rationalisering skall kunna beviljas även då ansökan härom inkommit efter genomförandet av den yttre rationaliseringen.

Den som förvärvar tillskottsmark kan enligt gällande bestämmelser i regel endast erhålla lånegaranti, då ansökan görs i direkt anslutning till förvärvet. Det kan i en del fall vara svårt för jordbrukaren att före förvärvet tillräck-

ligt klart överblicka, vilka ytterligare kostnader för anläggningar och drifts-
anpassning, som tillskottsförvärvet kommer att föra med sig. Härav följer
att det även viss tid efter förvärvet kan uppstå behov av mera långsiktig
kredit för förvärvets finansiering.

Kostnaderna för att upprätta *företagsekonomisk driftsplan* i samband med
yttre och inre rationalisering bör enligt styrelsen få inräknas i de kostnader,
som läggs till grund för beräkning av statsbidrag och lånegaranti. För att
statligt ekonomiskt stöd skall utgå till inre rationaliseringsåtgärd krävs
bl. a. att åtgärden är lönsam. Till grund för lantbruksnämndernas bedöman-
den i dessa ärenden skall som regel läggas investeringskalkyl. Dessa kalkyler
har visat sig värdefulla i nämndernas verksamhet. Med hänsyn till den be-
gränsade tillgången på personal är det nödvändigt att göra kalkylerna enkla
och föga arbetskrävande. Vid större investeringar har det visat sig önskvärt
att driftsförhållandena på brukningsenheten analyseras genom driftsplane-
ring, varvid flera olika driftsalternativ undersöks. Särskilt önskvärt är detta,
när flera åtgärder aktualiseras samtidigt, t. ex. vid yttre rationalisering ge-
nom mera omfattande förvärv av tillskottsmark. Det kan då vara aktuellt
både att uppföra eller bygga om ekonomibyggnader och att rationalisera
driften på ett eller annat sätt. Rörande upprättandet av driftsplanerna an-
för styrelsen bl. a. följande.

Nya planeringsmetoder har på senare tid framkommit, varigenom det
blivit betydligt mindre arbetskrävande än tidigare att utföra driftsplanering.
Det är enligt lantbruksstyrelsen angeläget att de nya metoderna så mycket
som möjligt tillämpas i lantbruksnämndernas och hushållningssällskapens
verksamhet. Driftsplaneringen torde främst komma att utföras av hushåll-
ningssällskapens ekonomikonsulenter samt av tjänstemän vid lantbruks-
nämnderna. Sådan planering bör kunna komma till stånd i allt större ut-
sträckning efter hand som tillgången på kunnig personal ökar.

I anslutning till förslaget om vidgat stöd till arealkompletteringar genom
bl. a. arrende föreslår lantbruksstyrelsen, att ekonomiskt stöd bör få lämnas
till *investeringar i byggnader och fasta anläggningar*, som skall betjäna
både ägd och arrenderad areal, i sådana fall då lantbruksnämnden bedömer
åtgärden angelägen ur rationaliseringssynpunkt.

Även om det är mycket sannolikt att ett arrenderat markområde kommer
att sammanföras med ägd mark eller att arrendet blir bestående, är det
alltid i viss mån osäkert att investera i t.ex. ekonomibyggnader avpassade för
större areal än den ägda. Ur rationaliseringssynpunkt är det emellertid i
många fall önskvärt att investeringar kommer till stånd på brukningsen-
heter av sådan beskaffenhet. Särskilt gäller detta i trakter med ett allmänt
nedgången fastighetsbestånd, där det ofta är önskvärt att effektivt kunna
stödja de dugliga brukare, som är inriktade på att genom successiva förvärv
och arrenden göra sina brukningsenheter lönsamma.

Vidare föreslår lantbruksstyrelsen i detta sammanhang att, om lämplig
yttre rationalisering eller driftsomläggning genomförts, statsbidrag må

kunna beviljas till att uppföra eller förbättra ekonomibygnad eller annan fast anläggning, oaktat statsbidrag tidigare beviljats till sådana åtgärder vid brukningsenheten.

Enligt bestämmelserna i 14 § rationaliseringskungörelsen må bidrag till uppförande eller förbättring av ekonomibygnad eller annan fast anläggning utgå med högst ett belopp motsvarande dels 25 procent av den godkända kostnaden upp till en sammanlagd kostnad av 5 000 kr. eller, om åtgärden uppenbarligen behövs till följd av nyligen genomförd eller nära förestående yttre rationalisering av mera väsentlig omfattning och kapitalkrävande natur, 10 000 kr., dels ock med 15 procent av överskjutande kostnad. Dock må statsbidrag normalt för en och samma brukningsenhet ej utgå med mer än 8 000 kr. Har tidigare enligt samma kungörelse utgått statsbidrag till sådan åtgärd på brukningsenheten skall vid bidragsbeloppets bestämmande tas hänsyn jämväl till kostnaden för den åtgärden.

Vad gäller hänsynstagande till det förhållandet att bidrag redan tidigare utgått till byggnadsåtgärd uttalade dåvarande departementschefen i prop. 1947: 75, s. 274, att huvudsynpunkten bör vara att vid prövning av frågan om avskrivningslån för att förbättra ekonomibygnaderna på utvidgad fastighet bör bortses från de avskrivningslån, som tidigare kan ha utgått till förbättringsåtgärder vilka ej längre är av värde för driften av den utvidgade fastigheten. Sedan den yttre rationaliseringen numera inriktats på större enheter än tidigare, har det blivit allt vanligare, att den i uttalandet förutsatta situationen uppstår. I avsaknad av uttryckliga bestämmelser har lantbruksnämnderna hittills sällan utnyttjat angivna möjlighet. Styrelsen anser det angeläget, att lämpliga yttre rationaliseringsåtgärder och därmed sammanhängande driftsomläggningar främjas och underlättas genom mindre restriktiv tillämpning i detta hänseende. Även i samband med driftsomläggningar, som innebär övergång helt eller i väsentlig utsträckning till specialproduktion, kan tidigare gjorda byggnadsinvesteringar bli av ringa eller intet värde för den fortsatta driften. Styrelsen anser det vara lika angeläget, att lantbruksnämnderna ges möjlighet att i dylika fall bevilja bidrag till erforderliga ny- eller ombyggnader, oavsett om bidrag till byggnadsinvesteringar tidigare utgått till samma enhet.

För att kunna åstadkomma en fortgående förenkling av det administrativa arbetet föreslår lantbruksstyrelsen slutligen, att de båda statsbidragsformerna, avskrivningslån och direkt bidrag, jämföras i författningen.

I 26 § rationaliseringskungörelsen stadgas att statsbidrag, där ej annat följer av vad i 33 § sägs, skall utgå såsom avskrivningslån ur jordbrukets avskrivningslånefond. Styrelsen erinrar om, att ett avskrivningslån i realiteten är avsett att utgöra bidrag till låntagaren, att det utbetalas endast efter utförandet av den förbättringsåtgärd, för vilken det beviljats, samt att skyldighet att återbetala beviljat avskrivningslån endast kan inträda i vissa särskilt angivna situationer. Erfarenheterna har visat, att det i det övervägande antalet fall ej föreligger något praktiskt behov av att använda avskrivningslåneformen. Då en åtgärd är utförd, kan i allmänhet bidraget utbetalas utan särskilda villkor. Vidare talar för att formen med avskrivningslån endast skall behöva användas i begränsad omfattning det förhållandet, att statsbidrag till inre rationalisering minskats till att i regel utgå med

belopp motsvarande högst 25 procent av den godkända kostnaden för åtgärden och att det därför knappast är möjligt att genom bidraget bereda sig vinst vid överlåtelser av brukningsenhet. Däremot kan avskrivningslåneformen vara motiverad som ett medel att trygga att kostnadskrävande anläggningar underhålls. Vid yttre rationalisering kan avskrivningslån fylla en uppgift som medel att förebygga spekulation med tillskotts jord.

Ehuru avskrivningslåneformen sålunda i vissa situationer är motiverad, kan statsbidrag till inre rationalisering i det övervägande antalet fall utan olägenhet utgå i form av direkta bidrag. Enligt de anvisningar, som nu gäller för lantbruksnämnderna, bör bidrag till inre rationalisering i allmänhet utgå som direkt bidrag, då det ej överstiger 5 000 kr., men som avskrivningslån, då bidraget uppgår till högre belopp och avser företag, som kräver mer avsevärt underhåll för att syftet ej skall förfelas.

Yttranden. Remissinstanserna har på flertalet punkter tillstyrkt lantbruksstyrelsens förslag till ändrade bestämmelser för lånegarantigivningen enligt jordbruksegnahemskungörelsen. Av de allmänna synpunkter på förslagen, som har framkommit, torde få återges följande.

Fullmäktige i riksbanken utgår ifrån att det inte varit lantbruksstyrelsens mening att genom de föreslagna ändringarna vidga möjligheterna för en ökad relativ skuldsättning, om man därmed avser skuldsättningen i relation till en fastighets avkastningsförmåga, utan att syftet varit att gynna både tillkomsten av större och bärkraftigare jordbruksenheter och en effektivisering i allmänhet av jordbruksdriften. För att främja dessa syften bör vederbörande myndigheter få större frihet än hittills att inom ramen för allmänna regler bedöma lånegarantiärenden.

Hushållningssällskapens förbund anför, att kapitalbehovet vid ett jordbruk under senare år har ökat på ett mycket påtagligt sätt. De av lantbruksstyrelsen föreslagna ändringarna torde underlätta kapitalanskaffningen och undanröja vissa av de mest påtagliga svagheterna i det nuvarande, statliga kreditstödet. Enligt *Sveriges lantbruksförbund* synes de föreslagna ändringarna vara ägnade att avsevärt förbättra jordbrukarnas möjligheter att utnyttja den statliga lånegarantin.

Lantbruksnämnden i Uppsala län anser, att den fortlöpande anpassningen av jordbruksegnahemskungörelsens av sociala skäl betingade bestämmelser till rationaliseringskungörelsens mera strängt jordbruksekonomiska villkor är önskvärd ur såväl det allmännas som den enskilde brukarens synpunkt. Det kan redan nu ifrågasättas, om inte de båda kungörelserna kunde arbetas ihop till en gemensam författning. *Lantbruksnämnden i Kalmar län* påpekar att den statliga kreditgivningen stegvis har förändrats från en huvudsakligen socialt inriktad till en alltmera företagsekonomiskt grundad långivning. De nya förslagen går i samma riktning. Förslagen innehåller också en saklig nyhet, nämligen den samtida uppmärksamheten av driftsrationaliseringen och fastighetsrationaliseringen. *Hushållningssällskapet i Västmanlands län* ifrågasätter om inte lånegarantigivningen hör följas upp genom något slag av insyn under lånetiden. Ändrade driftsförhållanden kan helt ändra underlaget för den lämnade lånegarantin, varför ny driftsplan kan behöva upprättas och underställas den garantibeviljande myndigheten.

Förslaget att vidga ändamålet med jordbruksegnahemsverksamheten till att i mån av tillgång på medel underlätta för lantbrukare och blivande lantbrukare med otillräckligt eget kapital att förvärva eller arrendera jordbruk tillstyrks genomgående. *Skogsstyrelsen* diskuterar förslaget ingående och uttalar därvid följande.

Med uttrycket otillräckligt eget kapital torde avses att köparens egna tillgångar inte täcker skillnaden mellan köpeskillingen och det lån mot botteninteckning, som kan erhållas. Även om denna skillnad kan uppgå till avsevärda belopp, torde en person med ett eget kapital om 50 000 till 100 000 kr. kunna finansiera ett förvärv utan statlig kreditgaranti. Utan denna garanti tvingas han dock utnyttja låneformer med högre räntesats och kortare amorteringstid än garantilånens. Den föreslagna ändringen innebär enligt styrelsen inte bara en anpassning till grunderna för rationaliseringsverksamheten utan i viss mån en ändring av principerna för det statliga stödet. Verksamheten, som hittills haft en social inriktning, förändras och får mera karaktär av allmänt stöd till jordbruksnäringen.

Sveriges lantbruksförbund och *Riksförbundet Landsbygdens folk* tillstyrker förslaget, men tillägger, att jordbruksegnahemsverksamheten med hänsyn till sin stora betydelse för jordbruket inte bör få begränsas av brist på medel. Även från några *lantbruksnämnder* har framhållits nödvändigheten av tillräckliga lånegarantiramar, så att avslag på grund av brist på medel sällan skall behöva förekomma.

Lantbruksstyrelsens uttalande att lånegarantigivningen bör anges som det viktigaste hjälpmedlet i jordbruksegnahemsverksamheten har inte föranlett någon erinran i remissyttrandena.

Flertalet remissinstanser tillstyrker de föreslagna kraven på brukningsenheternas beskaffenhet. *Fullmäktige i riksbanken* uttalar sålunda att en friare ändamålsprövning och en vidgad garantigivning bör medföra stramare krav rörande de ekonomiska förutsättningarna i det enskilda fallet. *Fullmäktige* understryker att verksamheten bör inriktas på verkligt bärkraftiga jordbruk. *Lantbruksnämnden i Jönköpings län* anser det angeläget att stränga krav i allmänhet ställs på beskaffenheten av belåningsobjektet. Ibland kan det dock vara ändamålsenligt och rationaliseringsbefrämjande att belåna ett ofullständigt jordbruk, som bedöms komma att bilda kärna i en framtida bärkraftig brukningsenhet. Detta gäller t. ex. i byar med endast ofullständiga jordbruk, där innehavarna är gamla.

Annan uppfattning redovisas endast av *lantbruksnämnden i Älvsborgs läns södra område*, som tills vidare inte önskar någon ändring i de nuvarande bestämmelserna. Gallringen bland objekten i småbruksbygder blir hård, om inte undantag av sociala skäl medges.

De flesta remissinstanserna ansluter sig till lantbruksstyrelsens uppfattning, att försiktighet bör iakttas vid kreditgivning till stödjordbruk. *Lantbruksnämnden i Värmlands län* konstaterar att intresset för förvärv av stödjordbruk avtar. Det intresse som finns beror för övrigt ofta på att köp av

stödjordbruk är enda möjligheten att skaffa billig bostad och samtidigt er- hålla hög belåning. En i viss mån avvikande uppfattning hyser *skogssty- relsen*. Styrelsen anser att förvärv av stödjordbruk bör underlättas, då behov av deltidsanställda skogsarbetare även i fortsättningen kommer att finnas i viss utsträckning. *Sveriges lantbruksförbund* delar inte helt lantbruks- styrelsens negativa inställning till stödjordbrukens framtida betydelse och anser därför att förvärv av stödjordbruk liksom hittills bör kunna under- lättas. *Riksförbundet Landsbygdens folk* tillstyrker inte en så långt gående restriktivitet i långivningen till stödjordbruk, som lantbruksstyrelsen för- ordar. Bl. a. *lantbruksnämnderna* och *hushållningssällskapen i Gotlands, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län* samt i *Älvsborgs läns södra område* anser att det på grund av speciella förhållanden i dessa län ur samhällelig synpunkt är nödvändigt att kunna belåna stödjordbruk lik- som andra mindre jordbruk.

Till lantbruksstyrelsens önskemål om utökad driftsplanering i samband med ärenden rörande jordbruksegnahemslån och driftslån ansluter sig remissinstanserna i huvudsak.

Statskontoret anser att, om den driftsekonomiska planeringen kan genom- föras på ett ekonomiskt och organisatoriskt tillfredsställande sätt, bör lant- bruksstyrelsens krav på driftsplanering tillgodoses. Statskontoret skisserar ett förslag, som innebär att tillgänglig personal vid lantbruksnämnder och hushållningssällskap med hjälp av kalkylavdelningen och specialrådgivar- organisationen vid lantbrukshögskolan skall kunna utföra de ökade arbets- uppgifter, som följer med en på föreslaget sätt utökad driftsplanering. Kost- naden per driftsplan beräknas stanna vid 200—300 kr.

Lantbrukshögskolans lärarkollegium anser det vara svårt att genomföra en så omfattande driftsplanläggning, som lantbruksstyrelsen önskar, även om varje län får en ekonomikonulent. För *Hushållningssällskapens förbund* framstår det som allt mera önskvärt och behövligt att bestämmelser om investeringskalkyler införs även i jordbruksegnahemskungörelsen. Härvid aktualiseras behovet av ökade resurser för företagsekonomisk rådgivning. *Sveriges lantbruksförbund* och *Riksförbundet Landsbygdens folk* anser lik- som lantbruksstyrelsen att frågan bör vila tills tillräckliga resurser kan ställas till förfogande.

Många *hushållningssällskap* och *lantbruksnämnder* anser att driftsekon- omiska kalkyler bör läggas till grund för bedömningen av låneärenden. I det sammanhanget har från flertalet nämnder och sällskap bristen på driftsekonomiska rådgivare påtalats. I flera yttranden har konstaterats att det med nuvarande personalresurser inte är möjligt att utarbета fullstän- diga driftsplaner för alla låneobjekt och att någon bestämmelse därom inte nu bör införas i författningen.

Den föreslagna skärpningen i kravet på brukarens kvalifika- tioner, särskilt beträffande yrkesutbildningen, tillstyrks av samtliga re- missinstanser.

Fullmäktige i riksbanken framhåller att i den mån de belånade jord- brukens storlek ökar högre krav bör ställas på jordbrukarens personliga

förutsättningar och på hans insats av eget kapital. *Skogsstyrelsen* ansluter sig till lantbruksstyrelsens förslag och tillägger att yrkesutbildningen bör vara anpassad efter det företag, som den lånesökande skall överta. Det är viktigt att skogsutbildningen är tillräcklig, särskilt i de fall skogsbruket dominerar. Även *lantbruksnämnden i Jämtlands län* betonar behovet av skoglig utbildning.

Lantbrukshögskolans lärarkollegium, som är medvetet om svårigheterna att redan nu införa krav om teoretisk yrkesutbildning i författningen, anser det dock rimligt att ställa ett sådant krav för större lånegarantier. *Riksförbundet Landsbygdens folk* ställer sig helt positivt till vissa krav på yrkesutbildning i samband med lånegarantigivningen, men räknar med en förhållandevis lång övergångstid. Man bör inte föreskriva någon viss form av grundläggande yrkesutbildning, då det finns olika utbildningsvägar. *Lantbruksnämnden i Jönköpings län* finner det inte heller välbetänkt att stipulera viss bestämd yrkesutbildning. Det betydelsefulla är att sökanden äger erforderlig yrkeskunskap och ej på vilket sätt han har förvärvat den.

Förslagen om vidgade möjligheter att bevilja driftslån tillstyrks eller lämnas utan erinringar av de flesta remissinstanserna. *Lantmäteristyrelsen* tillstyrker i princip förslagen, men anför därvid följande.

På kortare sikt torde behovet av storleksförbättringar på ett godtagbart sätt kunna tillgodoses genom sido- och tilläggsarrenden. På längre sikt måste emellertid denna form av arealutvidgning betraktas som en nödlösning, som är förenad med allvarliga olägenheter. Styrelsen tillstyrker ändå med hänsyn till att här nämnda former för storleksrationalisering ofta är de enda möjliga.

Styrelsen för lantbrukshögskolan tillstyrker med följande motivering.

Utvecklingen mot ett ökat antal jordbruk, bestående av såväl ägd som arrenderad mark, är företagsekonomiskt betingad. Utbuden på mark täcker inte efterfrågan, varför arrende måste tillgripas. Det är angeläget att marknansskaffning och därmed sammanhängande investeringar understöds från samhällets sida även vid sambruk av ägd och arrenderad mark. Riskerna för att dessa markkompletteringar inte skulle ge samma bestående resultat som sammanläggningar är små. Den snabba tekniska och ekonomiska utvecklingen kräver för övrigt stor rörlighet i fastighetssystemet, varför bestående arealgränser i många fall inte är önskvärda ur rationaliseringsynpunkt.

Sveriges lantbruksförbund anser att sambruk av ägd och arrenderad mark utgör en smidig form för anpassning av brukningsenheterna till olika förutsättningar. Förbundet tillstyrker därför liksom *Riksförbundet Landsbygdens folk* förslagen. Även flertalet *lantbruksnämnder* och *hushållningssällskap* delar lantbruksstyrelsens uppfattning. *Lantbruksnämnden i Kalmar län* konstaterar dock att förslaget om driftslån i samband med sidoarrenden främjar en utvidgning av arrendesystemet, vilket den jordpolitiska lagstiftningen söker motverka. Nämnden avstyrker därför förslaget. *Hushållningssällskapet i Kalmar län* anser, att behovet och lämpligheten av den föreslagna ändringen bör ytterligare utredas. Även *lantbruksnämnderna i Hal-*

lands län och i Älvsborgs läns södra område ifrågasätter lämpligheten av förslaget, eftersom det skulle kunna medföra att lämpliga kompletteringsköp försenas eller inte alls kommer till stånd.

Förslaget om höjning av maximibeloppet för driftslån tillstyrks genomgående av remissinstanserna. *Sveriges lantbruksförbund* och *Riksförbundet Landsbygdens folk* ifrågasätter om inte maximibeloppet generellt bör höjas till 50 000 kr. med hänsyn till det stora kapital, som behövs för att ett familj jordbruk skall uppnå konkurrenskraft. *Lantbruksnämnden i Jönköpings län* lämnar ett alternativt förslag, innebärande att det maximala lånebeloppet fastställs till exempelvis 20 000 kr. ökat med hälften av överstigande behov. Därigenom anser nämnden större rättvisa kunna ernås mellan olika sökanden.

Flera lantbruksnämnder påpekar, att säkerhetsfrågan kommer i ett helt annat läge efter en höjning av det maximala lånebeloppet. Det kan komma att bli svårt för lånesökanden att prestera godtagbar säkerhet.

Förslaget om förlängning av amorteringstiden för driftslån tillstyrks eller lämnas utan erinran av flertalet remissinstanser. Dock avstyrks förslaget av *fullmäktige i riksbanken*, som anför att en inriktning mot en effektivare jordbruksdrift bör leda till ökad amorteringsförmåga. Fullmäktige erinrar också om att den för driftslån nu medgivna amorteringstiden väsentligt överskrider vad som i andra delar av näringslivet anses tillrädligt för motsvarande kredit. Liknande uppfattning hyser *statskontoret*.

Skulle en liberalisering av amorteringsbestämmelserna anses angelägen i samband med en höjning av lånemaximum, bör detta enligt statskontoret ske genom att bestämmelsen om amorteringsfri tid jämkas.

I frågan om möjligheten till anstånd med räntebetalningen på jordbruksegnahemslån och driftslån bör stå kvar eller inte råder delade meningar bland remissinstanserna. I flera yttranden tillstyrks lantbruksstyrelsens förslag. *Sveriges lantbruksförbund* och *Riksförbundet Landsbygdens folk* anser dock att möjlighet till anstånd med räntebetalningarna bör ges även i fortsättningen. *Lantbruksnämnden i Västmanlands län* anför att för en nystartad jordbrukare, som erhållit maximalt driftslån, kan räntefrihet under de båda första åren ur likviditetssynpunkt betyda mer än en till 20 år förlängd amorteringstid.

Förslaget om att garanti för lån till yttre rationalisering i vissa fall skall få lämnas vid köp av mark som komplettering till arrenderad brukningsenhet tillstyrks med tvekan av *lantmäteristyrelsen*. Innan garanti beviljas, bör klarläggas om inte den arrenderade marken kan förvärfvas till rimligt pris. *Hushållningssällskapens förbund* hyser betänkligheter mot den föreslagna ändringen. Förhållandena skulle kunna kompliceras avsevärt,

om förvärv av den arrenderade fastigheten inte kommer till stånd. Förslaget tillstyrks däremot av *statskontoret*, *skogsstyrelsen*, *styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök*, *Sveriges lantbruksförbund* och *Riksförbundet Landsbygdens folk*.

De remissinstanser, som yttrat sig om förslaget att lånegaranti för yttre rationalisering skall kunna beviljas även viss tid efter tillskottsförvärv, har tillstyrkt detsamma.

Lantbruksstyrelsens förslag om statligt stöd till kostnaderna för upprättande av *företagsekonomisk driftsplan* har allmänt biträtts. *Statskontoret* tillstyrker, att ett principiellt krav på fullständig ekonomisk driftsplanering uppställs som villkor för statligt ekonomiskt stöd till investeringar i lantbruk. Kostnaderna för sådan planering är måttliga i förhållande till de investeringsbelopp som förekommer. *Hushållningssällskapens förbund* anser att behovet av företagsekonomisk planering har blivit allt större. *Sveriges lantbruksförbund* anser att en rätt utförd driftsplanering för jordbruket och jordbrukarna innebär en vinning. Även *styrelsen för lantbrukshögskolan*, *lantmäteristyrelsen*, *skogsstyrelsen* och *Riksförbundet Landsbygdens folk* tillstyrker förslaget eller lämnar det utan erinran.

Statskontoret tillstyrker förslaget om att ekonomiskt stöd under vissa förutsättningar skall få lämnas till investeringar i byggnader och fasta anläggningar, som skall betjäna både ägd och arrenderad areal. Det bör dock krävas att arrendet är bestående eller att annan lämplig mark kan arrenderas under den avskrivningstid man räknar med. *Lantmäteristyrelsen* anser att övervägande skäl talar för förslaget. Dock förutsätts bl. a. att anläggningarna ligger på den ägda fastigheten. *Hushållningssällskapens förbund* framhåller, att ärenden rörande stöd till inre rationalisering i de fall förslaget avser måste handhas med särskild noggrannhet.

III. Det statliga kreditstödet till trädgårdsnäringen

Gällande bestämmelser m. m. Statligt stöd till rationalisering inom trädgårdsnäringen utgår enligt kungörelsen den 3 juni 1955 (nr 354; nytryck 1962: 170) angående statligt stöd till trädgårdsnäringens rationalisering eller, såvitt gäller företag av sådan storlek att de är av industriell karaktär, enligt kungörelsen den 3 juni 1960 (nr 372) om statligt kreditstöd till hemslöjd, hantverk och småindustri. Kreditstöd utgår vidare vid förvärv eller arrende av trädgårdsföretag enligt kungörelsen den 11 juni 1948 (nr 366; nytryck 1961: 177) angående den statliga jordbruksegnahemsverksamheten, vari trädgårdsskötsel jämföras med jordbruk.

Syftet med stödverksamheten enligt *kungörelsen angående statligt stöd till trädgårdsnäringens rationalisering* är att främja strävandena att höja näringens effektivitet och därigenom skapa tillfredsställande försörjnings-

möjligheter för dess utövare. Bestämmelserna för stödet har i väsentliga delar ändrats genom beslut av 1962 års riksdag (prop. 99; JoU 15; rskr 252). Stöd kan utgå i form av lånegaranti och statsbidrag.

Lånegaranti eller statsbidrag kan erhållas för att genomföra rationaliseringsåtgärder, vilka är ägnade att effektivisera och förbilliga driften och mera varaktigt förbättra ekonomibyggnader eller tekniska anordningar. Stöd må endast lämnas till företag som uppenbart kan vid rationell drift bestå på lång sikt och vars tillkomst eller fortvaro är önskvärd från allmän synpunkt.

Lånegaranti må beviljas för högst ett belopp som motsvarar kostnaden för åtgärden. Ett och samma företag må dock ej erhålla garanti för högre belopp än 100 000 kr. med mindre Kungl. Maj:t på grund av särskilda skäl medger annat. Amortering skall påbörjas senast under fjärde året efter första lyftningsdagen och amorteringstiden må ej överstiga 20 år. Om med hänsyn till särskilda förhållanden så finns påkallat må anstånd med att erlagga ränta medges under högst två år efter första lyftningsdagen.

Statsbidrag må utgå till enskild person eller sammanslutning, som äger eller brukar trädgårdsföretag, under förutsättning att företaget ej är större än att för driften erfordras, förutom brukaren och tillfällig arbetskraft, högst två helårsanställda arbetare. Bidrag må utgå med högst 25 procent av kostnaden för rationaliseringsåtgärden upp till ett sammanlagt kostnadsbelopp av 10 000 kr. och med högst 15 procent av överskjutande kostnad, dock att statsbidrag för ett och samma företag normalt ej må utgå med mer än 8 000 kr.

Stödgivningen omhänderhas av lantbruksstyrelsen.

Under de senaste tre budgetåren beviljades statlig garanti för lån om 500 000 kr. i genomsnitt per år. I samband med att de nya bestämmelserna trädde i kraft den 1 juli 1962 har efterfrågan på lånegaranti och statsbidrag ökat avsevärt. Sålunda har under sista halvåret 1962 sammanlagt inkommit 56 ansökningar om lånegaranti eller statsbidrag avseende totalt ett belopp av 1 413 000 kr. Härtill kommer tio ansökningar, som förelåg den 1 juli 1962 och som avsåg ett totalbelopp av 250 000 kr. Från den 1 juli t. o. m. den 31 december 1962 har lånegarantier beviljats för 628 550 kr. och statsbidrag med 106 300 kr.

Enligt *kungörelsen angående den statliga jordbruksegnahemsverksamheten* kan förvärv eller arrende av trädgårdsföretag underlättas genom att kreditgaranti beviljas för lån avseende förvärv av företag och för driftslån. Lånegarantiverksamheten beträffande trädgårdsföretag enligt denna kungörelse har dock haft förhållandevis liten omfattning.

Trädgårdsnäringsutredningens förslag. Utredningen framhåller till en början att den av 1962 års riksdag beslutade vidgningen av stödet till trädgårdsnärings rationalisering utgör en viktig förutsättning för en

förbättring av förhållandena inom näringen. En intensifierad rationaliseringsverksamhet på trädgårdsområdet framstår som särskilt angelägen med hänsyn till den starka konkurrensen från utlandets sida och den ytterligare skärpning av konkurrensförhållandena, som en vidgad marknad kan väntas medföra. Samtidigt tyder utvecklingslinjerna i fråga om förbrukningen på ett i framtiden väsentligt vidgat avsättningsutrymme för trädgårdsprodukter inom landet. En konkurrenskraftig svensk trädgårdsnäring har goda förutsättningar att öka försäljningen på den inhemska marknaden. Många svenska trädgårdsföretag är emellertid dåligt rustade för att kunna hävda sig vid ändrade marknadsbetingelser. Det är av vikt ur såväl det allmännas som näringens synpunkt att en rationalisering av sådana företag främjas. Denna rationalisering kan ske bl. a. genom förbättring eller nybyggnad av växthus och andra anläggningar, varvid uppnås lägre produktionskostnader genom ett bättre utnyttjande av arbetskraften och andra produktionsmedel. Rationaliseringen kan även få formen av en genomgripande driftsomläggning för övergång till specialiserad produktion. Utredningen understryker, att utvecklingen på trädgårdsområdet — liksom på jordbruksområdet — går mot större företagsenheter. För att uppnå en effektiv användning av resurserna måste rationaliseringen av ett trädgårdsföretag ofta förknippas med en utbyggnad. Kapitalbehovet blir i dessa fall särskilt framträdande.

Den ur samhällsekonomiska synpunkter önskvärda rationaliseringen av trädgårdsföretagen kan i många fall hämmas av svårigheterna att tillgodose behovet av driftsmedel. Likaledes kan effektiviseringen av trädgårdsnäringen hindras av svårigheter att anskaffa erforderligt kapital vid förvärv eller arrende av trädgårdsföretag. Detta kan leda till avsevärda svårigheter för dem, som vill starta egen rationell verksamhet. Ett vidgat kreditstöd är därför av stor betydelse för att förbättra trädgårdsnäringens konkurrensförmåga.

Viss möjlighet att erhålla statliga garantier för förvärvs- och driftslån till trädgårdsföretag föreligger f. n. inom ramen för bestämmelserna i jordbruksegnahemskungörelsen. Den av lantbruksstyrelsen föreslagna ändringen av bestämmelserna i jordbruksegnahemskungörelsen har utformats med hänsyn till förhållandena på jordbruksområdet. Utredningen föreslår att motsvarande kreditstöd till trädgårdsnäringen omläggs, så att en anpassning sker till denna närings speciella förhållanden.

I fråga om *den allmänna utformningen av kreditstödet* i form av förvärvslån och driftslån anser utredningen det lämpligt, att stödet för trädgårdsnäringens del lämnas inom den årligen fastställda kreditgaranti-ramen för trädgårdsnäringens rationalisering och att garantier beviljas av lantbruksstyrelsen. Härigenom uppnås önskvärd samordning i handlägg-

ningen av olika stödåtgärder för trädgårdsnäringens effektivisering och rationalisering. Syftet med garantigivningen bör enligt utredningen vara att genom stöd till rationaliseringsåtgärder på trädgårdsnäringens område främja strävandena att höja näringens effektivitet och därigenom skapa tillfredsställande försörjningsmöjligheter för dess utövare.

Såsom allmänt villkor för att statlig garanti för förvärvslån och driftslån skall få beviljas bör enligt utredningen gälla att garanti endast bör lämnas till företag, som uppenbart kan vid rationell drift bestå på lång sikt och vars tillkomst och fortvaro är önskvärd från allmän synpunkt. Lånegaranti bör vidare endast beviljas i fråga om företag, som kan möjliggöra en rationell produktion. Lånegarantier bör kunna utgå beträffande företag med, förutom brukaren och tillfällig arbetskraft, högst två helårsanställda arbetare. Stöd till större företag än nu nämnda bör — med hänsyn till kreditramens begränsade utrymme — endast lämnas om särskilda skäl härtill föranleder.

I anslutning till kraven på företagets beskaffenhet föreslår utredningen att, innan garanti beviljas, en investeringskalkyl bör upprättas genom lantbruksstyrelsens försorg, såvida ej företagets lönsamhet är uppenbar. Enligt utredningens mening hade det varit en fördel, om det såsom villkor för lånegaranti hade kunnat föreskrivas upprättande av en grundlig företagsekonomisk driftsplan. Den expertis, som kan bistå vid utformningen av sådana driftsplaner, är emellertid alltför fåtalig. Utredningen har därför inte ansett sig böra föreslå detta såsom regelmässigt villkor för lånegaranti. I de fall resurserna medger och den garantibeviljande myndigheten påkallar det eller sökanden finner det önskvärt, bör en driftsplan upprättas. Kostnaderna härför bör innefattas i det lånebelopp, för vilket garanti beviljas.

En viktig förutsättning för att den insats, som sker genom statlig garantigivning, skall kunna leda till avsett resultat är att vissa krav ställs på låntagarens allmänna personliga kvalifikationer och yrkeskunnighet. Genom den utbyggnad av yrkesutbildningen på trädgårdsområdet, som har beslutats av 1962 års riksdag, torde utbildningen vid trädgårdsskolor i allt större utsträckning bli ett normalt led i anskaffandet av yrkeskunskaper på trädgårdsområdet. Vid bedömningen av ansökningar om lånegarantier bör stor vikt läggas vid sökandens yrkesskicklighet. Hänsyn bör härvid ej endast tas till yrkespraktik utan även, i efter hand allt mera vidgad utsträckning, till yrkesutbildningen vid kurser och trädgårdsskolor.

Statlig garanti bör ej beviljas för lån, vilket sökanden kan erhålla som bottenlån. Hänsyn bör vidare tas till sökandens tillgång till eget kapital. För dessa lånegarantier bör vidare gälla vad i §§ 8, 10, 11, 14 och 15 i trädgårdsnäringens rationaliseringskungörelse anges beträffande långivare, ansökningsförfarande, säkerhet, vissa förbehåll och övertagandet av lånegaranti vid företagets övergång till ny ägare.

Statlig garanti för driftslån bör enligt utredningen kunna utgå till enskild person eller sammanslutning, som bedriver eller avser att bedriva trädgårdsrörelse, vid genomgripande driftsomläggning eller storleksrationalisering. Vidare bör sådan garanti — liksom på jordbruksområdet — kunna lämnas i anslutning till förvärv eller arrende av företaget. Ett sådant övertagande står nämligen ofta i samband med en rationalisering av driften. Garanti bör kunna beviljas för det lånebelopp, som prövas oundgängligen erforderligt för att anskaffa nödiga driftsinventarier samt för att bestrida andra nödvändiga utgifter för att igångsätta verksamheten efter genomgripande driftsomläggning eller storleksrationalisering samt efter förvärv eller arrende av ett trädgårdsföretag. Lånegaranti bör dock maximalt utgå för ett lånebelopp av 40 000 kr. för ett och samma företag.

Längsta amorteringstiden för driftslån bör enligt utredningen fastställas till 15 år. Amorteringsfrihet bör därjämte kunna medges under högst två år från första lyftningsdagen. Därest så med hänsyn till särskilda förhållanden finns påkallat, bör kunna medges att låntagaren under viss tid, högst två år från första lyftningsdagen, ej skall vara skyldig att gälda ränta på uppburet belopp. Sålunda upplupen ränta bör vid anståndstidens slut läggas till den beviljade lånesumman.

Utredningen föreslår vidare att statlig garanti för förvärvslån bör kunna lämnas för att underlätta för trädgårdsodlare och blivande trädgårdsodlare med otillräckligt eget kapital att förvärva trädgårdsföretag. Sådan garanti bör beviljas endast under förutsättning, att kostnaderna för förvärvet av företaget är skäligen med hänsyn till den avkastning, som kan påräknas av företaget på längre sikt.

Enligt beslut av 1962 års riksdag utsträcktes amorteringstiden för trädgårdsrationaliseringslån till högst 20 år. Den längsta amorteringstiden för lån för förvärv av trädgårdsföretag bör enligt utredningens mening likaledes fastställas till 20 år, varvid amorteringen bör — liksom i fråga om rationaliseringslån — påbörjas senast under fjärde året från lyftningsdagen. Liksom i fråga om rationaliseringslån och driftslån bör även i fråga om förvärvslån kunna medges, att låntagaren under viss tid, högst två år från första lyftningsdagen, ej skall vara skyldig att gälda ränta på uppburet belopp. Upplupen ränta bör vid anståndstidens slut läggas till den beviljade lånesumman.

I detta sammanhang föreslår utredningen, att lånegarantiramen för trädgårdsnäringsens rationalisering höjs från nuvarande 3 000 000 kr. till 6 000 000 kr.

Den av 1962 års riksdag beslutade ändringen av villkoren för trädgårdsnäringsens rationaliseringslån har medfört starkt ökad efterfrågan på statliga lånegarantier. Enbart under sista halvåret 1962 har således inkommit ej mindre än 56 ansökningar om lånegarantier och statsbidrag

för att genomföra rationaliseringar. De av utredningen föreslagna, vidgade garantimöjligheterna beräknas medföra betydligt ökad efterfrågan. Enligt utredningens förslag uppgår maximibeloppet för garanti för driftslån till 40 000 kr. Redan vid ett 50-tal ansökningar om sådana lånegarantier kan det totala garantibeloppet komma att uppgå till närmare 2 000 000 kr. Härtill kommer de lånegarantier, som kommer att sökas i samband med förvärv av trädgårdsföretag.

Yttranden. Trädgårdsnäringsutredningens förslag om ökat kreditstöd till näringen har föranlett övervägande positiva uttalanden av remissinstanserna. *Statskontoret* finner sålunda inte anledning till erinran mot förslagen, men säger sig samtidigt inte kunna överblicka medföljande risker för felinvesteringar mot bakgrunden av strävandena mot en integrerad europamarknad. *Lantbruksstyrelsen* påpekar, att en anledning till att nuvarande möjlighet att erhålla förvärvslån och driftslån endast utnyttjats i ringa utsträckning kan vara att denna möjlighet inte varit allmänt känd. Det är också förenat med betydligt större ekonomiska risker att lämna stöd till övertagande av trädgårdsföretag än i fråga om jordbruk. Det är dock enligt styrelsen av betydelse för den svenska trädgårdsnärings konkurrenskraft inför en eventuellt förestående europamarknad, att trädgårdsodlare i ökad utsträckning kan få stöd i form av garanti för förvärvslån och driftslån i föreslagna fall. Under förutsättning att förslagen innebär en anpassning av motsvarande bestämmelser på jordbruksområdet till förhållandena inom trädgårdsnäringen, har *kommerskollegium* intet att erinra. De av kommerskollegium hörda handelskammarna tillstyrker i allmänhet förslagen.

Kritiska synpunkter anförs av *Svenska lantarbetareförbundet*, som anser det nödvändigt att en betydande sanering kommer till stånd inom trädgårdsnäringen, innan man bestämmer sig för formen för vidgat stöd från det allmännas sida. De i första hand befolknings- och försvarspolitiska skälen för stödet till jordbruket föreligger endast i ringa omfattning, när det gäller trädgårdsnäringen. Ett ökat stöd till denna näring kan snabbt leda till en ökad produktion av knappast önskat slag. Dessa och liknande svårigheter medför att frågan om kreditstödet till trädgårdsnäringen inte kan utformas genom att överföra motsvarande principer inom jordbruksnäringen. *Smålands och Blekinges handelskammare* ifrågasätter lämpligheten av att ytterligare liberalisera kreditgivningen till trädgårdsrationaliseringen. Liknande uppfattning hyser *Handelskammaren för Örebro och Västmanlands län*.

Förslaget om att överföra handläggningen av ärenden rörande förvärvs- och driftslån till lantbruksstyrelsen tillstyrks i de yttranden, där frågan berörts. *Lantbruksstyrelsen* finner det sålunda önskvärt att samordna handläggningen av de olika stödåtgärderna för

trädgårdsnäringsens effektivisering och rationalisering. Efter att ha diskuterat tre möjligheter till samordning stannar styrelsen för att tillstyrka utredningens förslag.

Den första möjligheten är att till lantbruksnämnderna överföra administrationen av trädgårdsnäringsens rationaliseringsstöd. På grund av önskemålet om en enhetlig bedömning och det förhållandevis ringa antalet ärenden förordar styrelsen inte en sådan omläggning. I den mån verksamheten ökar, blir skälen för en decentralisering dock starkare. Den andra möjligheten är att bibehålla nuvarande ordning, men föreskriva att lantbruksnämnds beslut om förvärvs- och driftslån till trädgårdsföretag skall underställas lantbruksstyrelsens prövning. Därigenom skulle dock inte vinnas någon egentlig decentralisering och inte heller skulle arbetsbördan lättas för någon instans. Den tredje möjligheten är den av utredningen föreslagna centraliseringen till lantbruksstyrelsen. Det förutsätts härvid att utredningen av ärendena kommer att åvila hushållningssällskap och lantbruksnämnder. Den speciella sakkunskap, som erfordras för att bedöma trädgårdsärendena, representeras nämligen av de specialkonsulenter inom hushållningssällskapsorganisationen, som skall finnas placerade i Stockholm och Malmö. Styrelsen kan lättare än lantbruksnämnderna hålla behövlig kontakt med dessa konsulenter.

Kommerskollegium anser, att vid den av utredningen föreslagna centrala handläggningen det torde föreligga bättre möjligheter att överblicka de förändringar för trädgårdsnäringsen, som sammanhänger med förverkligandet av de europeiska marknadsplanerna. Även stödet till de större trädgårdsföretagen, som nu utgår enligt 1960 års kungörelse om statligt kreditstöd till hemslöjd, hantverk och småindustri, borde inrymmas i den verksamhet som föreslås förlagd till lantbruksstyrelsen.

De allmänna villkor för kreditstödet, som utredningen föreslagit, tillstyrks i allmänhet av remissinstanserna. *Svenska lantarbetareförbundet* anser det dock vara i det närmaste omöjligt att bedöma, om ett trädgårdsföretag kan bestå på lång sikt.

De krav, som enligt utredningen bör ställas på företaget, vartill lånegaranti beviljas, understryks av bl. a. *lantbruksstyrelsen* och *kommerskollegium*. Flera handelskammare anser att även företag med mer än två anställda bör komma i åtnjutande av stödet. *Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund* framhåller att trädgårdsföretag, som förutom brukaren sysselsätter två anställda, inte utgör några stora företag jämfört med jordbruksföretag med lika stor arbetsstyrka. Detta bör enligt förbundet beaktas vid bedömning av de särskilda skäl, som föreslås motivera undantag från huvudregeln om en storleksbegränsning av företagen. En omprövning av storleksgränsen kan bli aktuell i samband med en anslutning till EEC.

Utredningens förslag om investeringskalkyl och driftsplan tillstyrks eller lämnas utan erinran av remissinstanserna.

Behovet av utbildning och yrkeskunskaper understryks i flera yttranden. *Sveriges yrkesfruktodlares riksförbund* anser, att krav på yrkes-

kunskaper bör ställas i enlighet med utredningens förslag, när fråga är om lån i samband med att odlare startar eget företag. Däremot bör vid bedömning av låneansökningar från den nu aktiva odlarkåren, som har mångårig praktisk erfarenhet, inte fästas för stort avseende vid den teoretiska utbildningen. Efter hand som den beslutade omorganisationen av undervisningen på trädgårdsområdet ger bättre möjligheter till en ändamålsenlig utbildning kan kravet skärpas.

Utredningens förslag beträffande driftslån tillstyrks överlag, bl. a. av *lantbruksstyrelsen*. Styrelsen tillägger dock följande rörande driftslån i samband med driftsömläggning.

I vissa fall kan det vara önskvärt att lämna driftslån i samband med driftsömläggning. Dock framställs inom trädgårdsnäringen en mängd olika produkter. Företagsledaren måste följa utvecklingen och efter skiftningar i odlingsbetingelser och marknadsläge undan för undan ställa om produktionen. Sådan omställning kan bli aktuell flera gånger under ett trädgårdsföretags livslängd. Innan beslut om stöd till driftsömläggning fattas, bör därför av sökande framlagd driftskalkyl noggrant prövas.

Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund utgår från att garantilån skall kunna erhållas både till sådana utgifter, som erfordras för att genomföra en genomgripande driftsömläggning och för de nödvändiga driftsutgifter, som kan följa efter driftsömläggningen.

Förslaget att driftslån maximalt bör utgå med 40 000 kr. tillstyrks i allmänhet. Dock förordar *Sveriges lantbruksförbund*, *Gotlands handelskammare* och *Handelskammaren i Gefle* att gränsen sätts vid 50 000 kr. Även *Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund* befarar att en övre gräns av 40 000 kr. kommer att visa sig vara väl låg. Utvecklingen bör därför noggrant följas och lånetaket höjas, om behov därav visar sig. *Lantbruksstyrelsen* tillstyrker utredningens förslag på denna punkt. Enligt från trädgårdsekonomiska byrån vid Alnarp inhämtade uppgifter överstiger nämligen behovet av driftskapital vid företag av här ifrågasvarande storlek som regel inte 40 000 kr.

Mot förslagen till bestämmelser för amortering och räntebetalning å driftslån invänder *Gotlands handelskammare*, som förordar en längsta amorteringstid av 20 år i likhet med vad som gäller för trädgårdsrationaliseringslån. *Smålands och Blekinge handelskammare* samt *Handelskammaren i Gefle* ifrågasätter behovet och lämpligheten av anstånd med räntebetalningen.

De föreslagna bestämmelserna rörande förvärvslån biträds i regel av remissinstanserna. Förutom *Svenska lantarbetareförbundet*, vilket såsom i det föregående nämnts ställer sig avvisande till den föreslagna vidgången av kreditstödet, anmäler dock de båda sydligaste handelskamrarna tveksamhet i fråga om förvärvslånen.

Smålands och Blekinge handelskammare ifrågasätter sålunda lämpligheten av att kreditstöd lämnas för nyetablering av trädgårdsrörelse. Handelskammaren anser det också tveksamt, om kreditstöd bör lämnas för förvärv av redan bestående företag i andra fall än då förvärvet avser sammanföring av företag i rationaliseringssyfte. Även *Skånes handelskammare* anser det tveksamt om kreditstöd bör lämnas för nyetablering i branschen.

Slutligen tillstyrks förslaget om att **garantiramen** för lån till trädgårdsnäringsens rationalisering till 6 000 000 kr. av de remissinstanser, som yttrat sig i frågan.

IV. Lantbruksstyrelsens anslagsskrivelse rörande lånegarantiramar för budgetåret 1963/64

För innevarande budgetår må lånegaranti beviljas intill ett sammanlagt belopp av 68 000 000 kr. I årets statsverksproposition (bil. 11 p. 17) har det sammanlagda behovet av statlig kreditgaranti för lån avseende olika ändamål i samband med jordbrukets och trädgårdsnäringsens rationalisering m. m. för nästa budgetår beräknats till 79 000 000 kr., vilket innebär en ökning med 11 000 000 kr. i förhållande till innevarande budgetår.

Y r k a n d e n. *Lantbruksstyrelsen* hemställer, att statlig kreditgaranti under budgetåret 1963/64 får beviljas med sammanlagt 93 000 000 kr. med fördelning på ändamål enligt följande sammanställning (miljoner kr.).

Ändamål	1960/61			1961/62			1962/ 63 fast- ställd ram	1963/64	
	fast- ställd ram	jäm- kad ram	bevil- jad ga- ranti	fast- ställd ram	jäm- kad ram	bevil- jad ga- ranti		förslag	ökning eller minsk- ning
1. Yttre rationalisering	14	15,1	13,9	15	18,5	17,7	18	28	+ 10
2. Inre rationalisering	1	8,5	8,0	12	11	10,5	10	12	+ 2
3. Driftsrationalisering avseende startande av specialproduktion		1,0	0,0	3	0,5	0,2	3	—	— 3
4. Driftslån vid förvärv eller arrende av jordbruk	6	8,5	8,0	7	7	6,9	8	12	+ 4
5. Jordbruksegnahems-lån	20	22,9	22,1	20	20	19,6	20	25	+ 5
6. Lagerhus, m. m.	4	4	4,0	4	4	4,0	4	10	+ 6
7. Auktionshallar för trädgårdsprodukter	—	—	—	2	2	0,2	2	2	—
8. Trädgårdsnäringsens rationalisering	2	2	0,6	2	2	1,6	3	4	+ 1
	62	62	56,6	65	65	60,7	68	93	+ 25

Motiv. De för budgetåret 1961/62 ursprungligen medgivna beloppen för lånegarantier avseende yttre rationalisering, jordbruksegnahemslån och driftslån har visat sig otillräckliga. Höjning av ramen för lån till yttre rationalisering har medgetts. Detta har varit möjligt genom att garantiutrymmet för lån till inre rationalisering och för lån till driftsrationalisering avseende övergång till specialproduktion inte utnyttjats helt.

1. Lånegarantigivningen till yttre rationalisering har stigit kraftigt. Möjligheterna till yttre rationalisering kan väntas fortsätta att öka genom att mindre jordbruk inom allt flera områden upphör. Bristande garantiutrymme bör inte tillåtas hindra den angelägna strukturomvandlingen.

2. Omkring hälften av ökningen av garantigivningen till inre rationalisering under budgetåret 1961/62 hänför sig till de bättre jordbrukslänerna i södra Sverige. Långivningen har där stigit särskilt till täckdikning och till ekonomibyggnader. En betydande höjning i Norrland hänför sig till de objekt, som utvalts för koncentrerade rationaliseringsinsatser. Fortsatt ökning av garantigivningen är att vänta, bl. a. i samband med att nyssnämnda verksamhet byggs ut. Vidare är flera projekt för gemensam animalieproduktion under utredning. Kungl. Maj:t bör äga befogenhet att, om förhållandena ger anledning därtill, medge jämkning i fördelningen mellan ramarna för yttre och inre rationalisering.

3 och 4. Styrelsen föreslår att de båda garantiramarna för driftslån sammanförs. Styrelsen anför härom i promemorian av den 27 januari 1962.

Det har i den praktiska verksamheten visat sig att ändamålen med de båda typerna av driftslån ofta sammanfaller. Vid förvärv av tillskottsmark är det i en del fall aktuellt med driftsomläggning, varför vilken som helst av garantiramarna kan anlitas. Även vid förvärv eller arrende av fastighet kan det vara oklart om driftslånet skall hänföras till den ena eller andra garantiramen. Styrelsen anser det därför vara mindre ändamålsenligt att garantimedgivandena för driftslån fördelas på två ramar. Det bör dock föreskrivas att vid medelsbrist i första hand behovet av driftskredit i samband med yttre rationalisering skall tillgodoses.

Behovet av garantiutrymme för driftslån har stigit. Ytterligare ökad efterfrågan kan väntas, om de i föregående avsnitt redovisade förslagen godkänns. Den ifrågasatta skärpningen av kravet på brukningsenheterens beskaffenhet kan dock verka begränsande.

5. Även om antalet ansökningar om garanti för jordbruksegnahemslån har minskat under senare år, har behovet av garantiutrymme stadigt ökat. Detta beror på att enligt gällande bestämmelser garanti kan beviljas till större och därmed mera kapitalkrävande egendomar än tidigare. Köpe skillingen för ett familj jordbruk om 30 ha åker i södra Sveriges slättbygder torde f. n. uppgå till 250 000—300 000 kr. Även i Mellansverige är

priset för ett bärkraftigt familj jordbruk ofta i storleksordningen 200 000 kr. Under sådana förhållanden behöver jordbrukaren lånegaranti för jordbruksegnahemslån å 100 000 kr. eller mer, även om han har egna tillgångar på 30 000 till 50 000 kr. Lånebehovet blir än större vid förvärv av tvåfamiljsjordbruk.

Enligt från lantbruksnämnderna inhämtade uppgifter skulle det för budgetåret 1961/62 ha behövts ett garantiutrymme av nära 26 000 000 kr. för sådana ansökningar om jordbruksegnahemslån, vilka enligt gällande bestämmelser skulle kunnat beviljas. På grund av det årligen ökande behovet kan motsvarande utrymme för budgetåret 1963/64 beräknas överstiga 30 000 000 kr. Förslaget om att kravet på beskaffenheten hos de brukningsenheter, som skall kunna bli föremål för egnahemsbelåning, närmare anpassas till vad som gäller enligt rationaliseringskungörelsen kan i viss utsträckning begränsa behovet av garantiutrymme. Garantiramen kommer dock ändå att behöva ökas.

Möjlighet bör finnas för Kungl. Maj:t att, om förhållandena ger anledning därtill, medge jämkning i fördelningen av garantiutrymme för jordbruksegnahemslån och driftslån.

6. Ansökningar om garanti för lagerhus under budgetåret 1962/63 har redan ingetts för åtta anläggningar med beräknad anläggningskostnad av över 14 000 000 kr.

Enligt av Svenska lantmännens riksförbund företagen undersökning framgår, att under innevarande och nästkommande budgetår ansökningar om lånegaranti dessutom kommer att inges motsvarande en anläggningskostnad av ca 28 000 000 kr., varav 20 000 000 kr. avser innevarande budgetår. Garantibehovet för tiden intill den 1 juli 1964 kan sålunda uppskattas till inemot 15 000 000 kr. Den för innevarande budgetår medgivna ramen kommer ej ens för inneliggande ansökningar att räcka för garanti till 35 procent av anläggningskostnaden. Då kreditgaranti för att bli av ekonomisk betydelse bör kunna beviljas till ca 35 procent av anläggningskostnaden, skulle för nästa budgetår behövas en ram om 11 000 000 kr. Det kan dock antas att färdigställandet av något eller några av projekten kan komma att förskjutas framåt i tiden. Å andra sidan ingår ej i beräkningarna några lagerhus eller sorteringscentraler för potatis.

7. Arbetet med att organisera avsättningen av trädgårdsprodukter pågår och de i anslagsäskandena 1961 anmälda byggnadsprojekten är allttjämt aktuella.

8. Till följd av 1960 års riksdagsbeslut om vidgning av den krets trädgårdsföretag, som kan beviljas statligt rationaliseringsstöd, har kreditgarantier beviljats i avsevärt större omfattning än tidigare. Fr. o. m. innevarande budgetår gäller nya regler för verksamheten, vilka möjliggör ett effektivare utnyttjande av kreditstödet. Tendensen visar ökad efterfrågan på lånegarantier samtidigt som rationaliseringsprojekten blir större och mera kostnadskrävande.

V. Departementschefen

Behovet av en intensifierad strukturrationalisering och av annan rationalisering inom det svenska jordbruket är i dagens läge trängande. Detta belyses bäst av att enligt senast tillgängliga uppgifter ej mindre än cirka 60 procent eller ungefär 157 000 av hela antalet brukningsenheter i landet alltjämt har en åkerareal av mellan 2 och 10 ha. På dessa enheter och även på sådana med betydligt större åkerareal kan vanligen varken den mänskliga arbetskraften eller modern teknisk utrustning rationellt utnyttjas i jordbruksdriften. Härav följer att de relativa produktionskostnaderna blir höga och att brukarna inte får en tillfredsställande försörjning för sig och sina familjer. Mot bakgrunden härav anser jag att det ur det allmännas, jordbruksnäringens och konsumenternas synpunkt är utomordentligt angeläget att i större omfattning än nu ej bärkraftiga jordbruksföretag upphör som självständiga brukningsenheter. Den odlade jorden bör därvid, där den ej med hänsyn bland annat till rådande överskott på jordbruksprodukter lämpligen bör utnyttjas för annan produktion, användas för förstärkning av andra företag. Vidare är det av stor vikt att i ökad utsträckning avhjälpa de påtagliga brister i arronderingen, som många företag har och som ökar produktionskostnaderna.

Såsom senast 1959 års riksdag (prop. 148; JoU 30; rskr. 284) uttalat bör staten på olika sätt medverka till jordbrukets rationalisering. Enligt min mening bör det också vara en angelägen uppgift för jordbrukets organisationer att främja denna verksamhet. Inte minst viktigt anser jag vara att organisationerna genom upplysning och rådgivning medverkar till att göra jordbrukarna än mer rationaliseringsmedvetna. Ett aktivt intresse från berörda jordbruksföretagare är nämligen en av förutsättningarna för att statens stöd till rationaliseringen skall ge bästa möjliga resultat. Vid de överläggningar, som ägt rum med företrädare för jordbrukets organisationer och för vilka närmare redogjorts i den tidigare denna dag anmälda propositionen angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m., har också organisationerna förklarat sig vara beredda att kraftigt stödja rationaliseringsverksamheten.

De riktlinjer för inriktningen och utformningen av den statliga verksamheten för jordbrukets rationalisering, som fastställdes av 1959 års riksdag, bör i avvaktan på resultatet av den översyn av jordbrukspolitiken i stort som företas av 1960 års jordbruksutredning alltjämt vara i huvudsak normerande för statens medverkan i rationaliseringsarbetet. För att ytterligare främja rationaliseringsåtgärder samt förvärv och drift av bärkraftiga jordbruksföretag har lantbruksstyrelsen, såsom närmare framgår av redogörelsen i det föregående, efter samråd med jordbruksutredningen framlagt förslag till vissa ändringar i bestämmelserna för det statliga ekonomiska stödet. Till dessa förslag, som enligt min mening

i allt väsentligt är väl grundade, återkommer jag i det följande. Samtidigt ämnar jag behandla i det föregående återgivna, av trädgårdsnäringsutredningen avgivna förslag till anpassning av motsvarande bestämmelser i fråga om trädgårdsnäringen till vad som förordats beträffande jordbruket.

Statsmakterna har under senare år anvisat medel och ställt till förfogande statlig kreditgaranti till kostnader för angelägna och lönsamma rationaliseringsåtgärder i den utsträckning som varit möjlig vid avvägningen av de samlade utgiftskraven. Enligt vad jag inhämtat har under innevarande budgetår efterfrågan på det statliga ekonomiska stödet till rationaliseringsverksamheten ökat kraftigt. Genom anspänning av alla tillgängliga resurser inom lantbruksorganisationen är det enligt vad lantbruksstyrelsen på min förfrågan under hand uppgett möjligt att för angivna ändamål under nästa budgetår utnyttja cirka 40 miljoner kr. utöver vad som föreslagits eller förebådats i årets statsverksproposition. I den överenskommelse, som träffats vid förut nämnda överläggningar med jordbrukets organisationer, har också förutsatts att för nästa budgetår medelsresurserna för rationaliseringsverksamheten skall ökas med angivna belopp samt att för innevarande budgetår vissa kreditgarantiramar skall höjas med 12 miljoner kr. Med hänsyn till detta och till behovet av rationell planering av verksamheten anser jag att det är synnerligen angeläget att nämnda belopp av 40 miljoner kr. står till förfogande redan den 1 juli 1963. I det följande avser jag att framlägga förslag härom. Tillsammans med de höjningar av anslag och kreditgarantiramar, som angetts i statsverkspropositionen, kommer vid bifall till mina förslag resurserna för rationaliseringen att öka med omkring 70 miljoner kr.

Ekonomiskt stöd till förvärv och drift samt vissa rationaliseringsåtgärder i fråga om jordbruksföretag. Den statliga jordbruksegnahemsverksamheten har enligt gällande bestämmelser till ändamål att underlätta för mindre bemedlade och obemedlade att förvärva eller arrendera jordbruk. För att nå detta syfte må kreditgaranti beviljas för lån dels för förvärv av jordbruksfastigheter (jordbruksegnahemslån), dels för att anskaffa inventarier och annan utrustning som erfordras för att igångsätta jordbruksdrift (driftslån), dels ock för att underlätta övergång helt eller i väsentlig utsträckning till eller startande av specialproduktion å jordbruksfastighet. Härjämte må tecknas garanti för betalning av arrende. Lantbruksstyrelsen har föreslagit ändringar i bestämmelserna för stödgivningen i syfte att anpassa den efter utvecklingen och att öka dess rationaliseringsbefrämjande effekt. Förslagen har i huvudsak tillstyrkts av remissinstanserna.

Jag anser liksom lantbruksstyrelsen att nu gällande bestämmelser angående det statliga ekonomiska stödet till förvärv och drift av jordbruksfastigheter inte är helt tidsenliga. Enligt min mening

är det av särskild vikt, att detta stöd i ökad utsträckning inriktas på sådana jordbruksföretag, som enligt nutida begrepp har eller inom nära förestående tid kan väntas uppnå full bärkraft. Härigenom vidgas kretsen av köpare till dessa företag och skickliga jordbrukare får möjlighet att även om deras egna kapitaltillgångar ej är tillräckliga skaffa sig ett företag av sådan storlek att de kan få full bärgning. En på detta sätt inriktad stöd-givning får en direkt rationaliseringseffekt i de fall, då innehavare av ett ej utvecklingsbart ofullständigt företag erhåller hjälp att överta en bär-kraftig enhet. Vidare är det, såsom lantbruksstyrelsen framhållit, av vikt att kreditstödet till drift av jordbruksföretag utformas så att struktur-rationaliseringen främjas. Det bör därför finnas möjlighet att bevilja lånegaranti för ändamålet, förutom i samband med att ett jordbruksföretag övertas av ny brukare eller att viss produktionsomläggning sker, vid areal-utvidgningar av olika slag.

Ändamålet med stödgivningen till förvärv och drift av jordbruksföretag bör i enlighet med lantbruksstyrelsens förslag vara att i mån av tillgång på lånegarantiutrymme underlätta för lantbrukare med otillräckligt eget kapital att förvärva eller arrendera jordbruk. Någon särskild social inrikt-ning av stödgivningen är enligt min mening ej längre motiverad. Benäm-ningen jordbruksegenhet bör ej användas i fortsättningen.

Stödgivningen bör liksom hittills handhas av lantbruksnämnderna under lantbruksstyrelsens ledning och tillsyn och ske i form av statlig kredit-garanti för lån avsedda för förvärv av jordbruksfastighet (jordförvärvs-lån) eller för att anskaffa driftsinventarier (driftslån). Vidare bör alltså statlig garanti kunna tecknas för betalning av arrende. Däremot bör det inte, såsom nu är fallet, åligga lantbruksnämnderna att bedriva jord-förmedling eller att anskaffa jord genom köp i primärt syfte att tillgodose efterfrågan på jordbruksföretag. Denna verksamhet har under senare år haft ringa omfattning och kan enligt min mening utan olägenhet upphöra. Jag vill emellertid framhålla att om jordbruksfastighet behöver tas i an-språk för rationaliseringsändamål kan och bör lantbruksnämnd om så befinns lämpligt med stöd av bestämmelserna i kungörelsen den 11 juni 1948 (nr 342) angående statligt stöd till jordbrukets yttre och inre ratio-nalisering m. m. (rationaliseringskungörelsen) skaffa brukaren ny och bättre fastighet.

I fråga om de villkor, som bör gälla för garanti för *jordförvärvslån*, delar jag lantbruksstyrelsens uppfattning att kravet på brukningsenhets beskaffenhet bör anpassas till bestämmelserna häröfver i rationaliserings-kungörelsen. Mot bakgrunden av vad jag inledningsvis anført om behovet av att ej bärkraftiga jordbruksföretag i ökad utsträckning upphör som självständiga brukningsenheter kan det nämligen ej komma i fråga att stödja förvärv av sådana företag. En grundläggande förutsättning för att

garanti för jordförvärvslån skall få medges bör sålunda vara att brukningsenheten antingen redan har sådan storlek och ägoanordning att det bedöms sannolikt att den på lång sikt kan bestå såsom självständig enhet och kan bereda brukaren samma arbetsinkomst, som erbjuds inom jämförbara näringsgrenar, eller efter nära förestående yttre rationalisering eller produktionsomläggning förutsätts komma att uppnå sådan bärkraft. I första hand bör enligt min mening stödgivningen inriktas på lån för förvärv av tvåfamiljsjordbruk. Förvärv av större brukningsenheter bör stödjas endast om synnerliga skäl föranleder det.

Till förvärv av stödjordbruk bör lånegaranti i fortsättningen beviljas endast om särskilda skäl talar härför. Jag ansluter mig nämligen till lantbruksstyrelsens mening att stor försiktighet bör iakttas i fråga om stödgivningen till dessa jordbruk. Lånegaranti bör i regel endast komma i fråga då brukaren har sådan annan huvudsaklig sysselsättning, exempelvis skogsarbete, att han under viss säsong är beroende av stödjordbruket och att detta förhållande kan beräknas fortvara. En annan förutsättning bör vara att stödjordbruket är av sådan beskaffenhet att omfattande investeringar inte behöver ske under lånetiden.

Enligt beslut av 1959 års riksdag krävs för att statligt ekonomiskt stöd skall få utgå till åtgärd för inre rationalisering att, utom i de fall då åtgärds lönsamhet är uppenbar, investeringskalkyl upprättas. Med hänsyn till investeringens storlek får det anses vara minst lika viktigt att en noggrann ekonomisk bedömning av lönsamheten sker vid ett fastighetsförvärv som vid exempelvis uppförandet av en byggnad. En sådan prövning bör därför ske, innan garanti för jordförvärvslån beviljas. Det är enligt min mening önskvärt att prövningen kan grundas på fullständig driftsekonomisk plan rörande brukningsenheten. Såsom framgår av lantbruksstyrelsens framställning och de däröver avgivna remissyttrandena kan sådan plan numera göras för relativt liten kostnad. I årets statsverksproposition har också framlagts förslag, som ej oväsentligt ökar tillgången till driftsekonomisk expertis vid hushållningssällskapen och lantbruksnämnderna. I likhet med lantbruksstyrelsen och remissmyndigheterna anser jag dock att det ännu inte finns tillräckliga personella resurser för den omfattande driftsplaneringsverksamhet som skulle följa av ett obligatoriskt krav på fullständig driftsekonomisk plan i bland annat förevarande sammanhang. Däremot bör enligt min mening redan nu för att lånegaranti skall få beviljas regelmässigt krävas att genom en ekonomisk kalkyl, som det bör ankomma på lantbruksnämnden att upprätta, visats att investeringen för förvärvet är räntabel. I de fall lantbruksnämnden anser att fullständig driftsekonomisk plan är nödvändig för bedömningen, bör emellertid sådan plan upprättas innan garanti beviljas. Vidare bör inom ramen för tillgängliga resurser driftsekonomisk plan upprättas då lånesökanden begär det. Med hänsyn till den nytta sökanden har av en fullständig driftsekonomisk

plan i jordbruksdriften bör han stå för kostnaderna för den. Dessa kostnader bör få inräknas i lånegarantibeloppet. Det bör ankomma på lantbruksstyrelsen att i samråd med lantbrukshögskolans företagsekonomiska institution utarbeta lämpliga modeller för nyss nämnda planer och kalkyler.

Utvecklingen mot större och mera kapitalkrävande jordbruksföretag ställer ökade krav i fråga om tekniskt och ekonomiskt kunnande på den enskilde företagaren. Detta bör beaktas vid lånegarantigivningen beträffande jordförvärvslån på så sätt att vid den bedömning av sökandens personliga kvalifikationer som skall ske stor vikt fästs vid yrkesskickligheten. Härvid bör hänsyn tas ej endast till praktiskt kunnande utan även och efter hand i allt större utsträckning till genomgången teoretisk yrkesutbildning. Såsom bland andra skogsstyrelsen påpekat är det vid kombinerade jord- och skogsbruksföretag viktigt att den skogligen utbildningen är tillräcklig. Jag vill i detta sammanhang erinra dels om de genom beslut av 1962 års riksdag förbättrade utbildningsmöjligheterna vid lantbrukets yrkesskolor, dels om den effektivisering som pågår av kursverksamheten för vidareutbildning av de inom jordbruket yrkesverkssamma.

Liksom hittills bör lånegaranti för jordförvärvslån kunna beviljas upp till hela belåningsvärdet för brukningsenheten. Vid bedömning av garantibeloppets storlek och givetvis även vid prövning av behovet av lånegaranti över huvud taget bör hänsyn tas, förutom till sökandens eget kapital och till möjligheterna att erhålla bottenlån, till förutsättningarna att på annat sätt uppta lån på skäliga villkor.

I enlighet med lantbruksstyrelsens förslag bör kunna medges att lånegaranti får övertas av ny ägare, som förvärvat brukningsenheten såsom tillskottsjord. Med hänsyn till de krav som i det föregående uppställts på belåningsobjektets beskaffenhet torde dock sådant medgivande få betydelse endast beträffande garantilån, som beviljats enligt hittills gällande bestämmelser.

Här ej särskilt behandlade bestämmelser rörande jordbruksegnahemslån bör i huvudsak gälla även i fråga om jordförvärvslån.

Lånegaranti för *driftslån* kan enligt gällande bestämmelser beviljas dels den som erhållit jordbruksegnahemslån, dels den som eljest förvärvat eller arrenderar brukningsenhet, om fordringarna för att erhålla jordbruksegnahemslån är uppfyllda, dels, då särskilda omständigheter föranleder det, i samband med att lånegaranti beviljas för yttre rationalisering genom förvärv av tillskottsjord, dels åt sammanslutning för gemensam animalieproduktion och åt sambruksförening dels ock för att underlätta övergång helt eller i väsentlig utsträckning till eller startande av specialproduktion.

I fortsättningen bör givetvis garanti för driftslån kunna beviljas den som erhåller jordförvärvslån och den som eljest förvärvar eller arrenderar brukningsenhet under förutsättning att enhetens beskaffenhet och brukarens kvalifikationer fyller de krav, som uppställts för jordförvärvslån. Med hänsyn till den synnerliga vikten av att i rådande läge främja tillkomsten av större brukningsenheter anser jag, att möjligheterna att lämna garanti för driftslån i samband med arealutvidgning bör ökas. I anslutning till lantbruksstyrelsens förslag bör i detta hänseende i princip gälla att garanti för driftslån skall kunna erhållas i samband med ändamålsenliga arealutvidgningar, som är av minst sådan omfattning som förutsätts för tillämpning av bestämmelserna i 14 § andra stycket rationaliseringskungörelsen om förhöjt stöd till åtgärd för inre rationalisering. Sålunda bör sådan garanti kunna beviljas, förutom vid förvärv av tillskottsjord till fastighet som lånesökanden äger, vid arrende av tillskottsjord till ägd fastighet samt vid förvärv eller arrende av tillskottsjord till arrenderad brukningsenhet. Även om vissa betänkligheter kan resas mot storleksrationalisering av en brukningsenhet genom arrende av mark anser jag att det, med hänsyn till svårigheterna att i vissa fall förmå fastighetsägare, exempelvis dödsbon, att avhända sig mark samt till angelägenheten av att få fram större jordbruksföretag, är av vikt att vid denna form av arealutvidgning ekonomiskt stöd kan lämnas. Givetvis måste därvid, såsom lantbruksstyrelsen och remissinstanserna framhållit, krav ställas på att den arrenderade marken utgör lämplig utökning av den egna brukningsenheten och att sannolika skäl talar för att sambruket består på lång sikt. En annan förutsättning för kreditstöd i berört fall bör vara att möjlighet till förvärv av marken på skäliga villkor ej föreligger.

I fråga om driftslån i anslutning till inköp av tillskottsjord till arrenderad brukningsenhet bör krävas att sannolika skäl talar för att denna enhet framdeles kan förvärvas av arrendatorn. I första hand bör så anses kunna vara fallet då delägare i ett dödsbo arrenderar detta tillhörig fastighet eller då arrendatorn är arvinge till fastighetsägaren. Givetvis bör även i här åsyftade fall ha klarlagts att förutsättningar saknas för omedelbart förvärv av den arrenderade fastigheten.

Jag förordar också att den befintliga möjligheten att lämna garanti för driftslån vid övergång till specialproduktion vidgas till att avse alla slag av genomgripande produktionsomläggningar av sådan omfattning att därigenom jordbruksföretaget omedelbart eller inom en nära framtid når full bärkraft.

I anledning av nyssnämnda förslag bör det i fråga om garanti för driftslån nu gällande villkoret att låntagaren inte tidigare får ha bedrivit verksamhet som självständig jordbrukare utgå. Enligt min mening bör hinder inte föreligga att, om gällande bestämmelser i övrigt medger det, bevilja garanti för nytt driftslån avsett att komplettera tidigare innehaft, ännu

ej slutamorterat lån. Summan av utestående lånebelopp och det nya lånet bör inte få överstiga gällande maximibelopp för driftslån.

Animalieproduktion organiserad i gemensamhetsföretag synes i vissa fall vara en lämplig väg för familjejordbruket att nå lönsamhet i exempelvis mjölkproduktionen. Intresset för denna produktionsform har ökat under senare år. Jag anser för min del, att det ur rationaliseringssynpunkt är önskvärt att sammanslutningar för gemensam animalieproduktion bildas i ökad utsträckning. Såsom lantbruksstyrelsen anfört är det givetvis av vikt att medlemmarnas egna insatser i sammanslutningen ej utgör allt för liten del av dess kapital. Därest det med hänsyn till kravet på insatskapital skulle uppstå svårighet att åstadkomma sammanslutning av erforderlig omfattning, bör möjlighet finnas att bevilja garanti för lån till medlemsinsats. Sådan garanti bör vid behov även kunna lämnas den som i utträdande medlems ställe inträder i sammanslutningen. Garantibeloppet bör i båda fallen begränsas till högst 10 000 kr.

I fråga om kreditstödet till driftslån m. m. åt sambruksförening bör ej vidtas annan ändring än den som föreslagits i den nyligen avlåtna propositionen angående ändring i lagen den 30 april 1948 (nr 218) om sambruksföreningar, m. m.

För att garanti för driftslån skall få beviljas bör i samma utsträckning, som jag förordat beträffande jordförvärvslån, krävas ekonomisk kalkyl eller driftsekonomisk plan. Kostnaderna för den driftsekonomiska planen bör även i detta fall få inräknas i garantibeloppet.

Storleksrationaliseringen av jordbruksföretagen medför att de blir alltmer kapitalkrävande. Jag ansluter mig därför till lantbruksstyrelsens och remissinstansernas uppfattning att en höjning av maximibeloppet för driftslån till enskild person är motiverad. Beloppet är nu fastställt till 20 000 kr. Vid mina överväganden rörande höjningens storlek har jag beaktat, att det i regel bör förutsättas att en jordbruksföretagare har tillgång till visst eget kapital att sätta in i rörelsen. Jag har bland annat med hänsyn härtill i likhet med lantbruksstyrelsen stannat för att maximibeloppet bör höjas till 40 000 kr. Förslaget om att detta belopp skall få överskridas i vissa fall är jag däremot ej beredd tillstyrka. Lånets storlek inom maximibeloppet bör givetvis avvägas med hänsyn till förhållandena i varje enskilt fall. Särskilt bör enligt min mening iaktas att det allmänna inte bör medverka till en överdimensionering av maskinbeståndet. Möjligheterna att utnyttja förhyrda maskiner eller att gemensamt anskaffa sådana bör därför beaktas vid prövningen av lånebeloppets storlek.

I likhet med fullmäktige i riksbanken och statskontoret anser jag, att tillräckliga skäl ej föreligger att utsträcka amorteringstiden för driftslån till enskild person över nu gällande tid av 15 år. För att minska de betalningssvårigheter, som kan uppstå för företagaren under en start- eller uppbyggnadsperiod, vill jag däremot föreslå att det ej längre skall krävas

att särskilda omständigheter föreligger för att amorteringsfrihet under de båda första åren av lånetiden skall kunna medges. Såsom en följd av mitt ställningstagande i fråga om amorteringstidens längd anser jag, att nuvarande möjlighet att medge anstånd med att erlægga ränta bör bibehållas. Även övriga i det föregående ej särskilt berörda bestämmelser rörande driftslån bör kvarstå i huvudsak oförändrade.

Såsom lantbruksstyrelsen förordat bör i anslutning till ändringarna i bestämmelserna rörande stödgivningen till förvärv och drift av jordbruksföretag företas vissa jämkningar rörande stödet till jordbrukets yttre och inre rationalisering. Sålunda bör vad jag i det föregående föreslagit beträffande garanti för driftslån i samband med arealutvidgningar leda till att möjlighet införs att bevilja garanti för lån till inköp av mark avsedd att sambrukas med arrenderad brukningsenhet. I fråga om sambrukets varaktighet och möjligheterna för arrendatorn att framdeles förvärva brukningsenheten bör givetvis gälla samma förutsättningar som beträffande driftslån. En ytterligare förutsättning för lånegaranti måste i förekommande fall uppenbarligen vara att fastighetsbildningsfrågan kan lösas beträffande tillskottsjorden. Ej heller har jag något att erinra mot att, då särskilda omständigheter föreligger, kreditgaranti för lån till förvärv av tillskottsjord skall kunna beviljas även om ansökan om garanti inges först efter genomförandet av sådan yttre rationalisering.

Vidare tillstyrker jag lantbruksstyrelsens förslag att ekonomiskt stöd bör få lämnas till investeringar i byggnader och andra anläggningar, som skall betjäna både ägd och arrenderad mark i det fall investeringen bedöms angelägen ur rationaliseringssynpunkt och förvärv av den arrenderade marken ej omedelbart kan ske. Härjämte bör, såsom bland andra statskontoret framhållit, krävas att arrendet är bestående. Det måste även förutsättas att investeringar i fråga om byggnader sker på den ägda marken.

Såsom förut nämnts upprättas investeringskalkyler innan statligt stöd lämnas till åtgärder för inre rationalisering. Av samma skäl, som jag anfört vid behandlingen av bestämmelserna för jordförvärvslån och driftslån, är det angeläget att vid kostnadskrävande åtgärder för yttre och inre rationalisering sådan kalkyl utvidgas till fullständig driftsekonomisk plan. Enligt min mening bör därför i fråga om sådan plan i nämnda sammanhang gälla bestämmelser av motsvarande innebörd som jag förut förordat i fråga om jordförvärvslån och driftslån. Utgifterna för att upprätta sådana planer bör alltså få inräknas i de kostnader, som läggs till grund för beräkning av statsbidrag och statlig lånegaranti till yttre och inre rationalisering.

Lantbruksstyrelsens förslag att statsbidrag till kostnader för att uppföra och förbättra ekonomibygnader skall kunna utgå även om bidrag tidigare har beviljats för sådana åtgärder vid samma brukningsenhet föranleder ingen erinran från min sida. Det torde nämligen till följd av att under ett tidigare skede av rationaliseringsverksamheten målsättningen i fråga om brukningsenheternas bärkraft låg betydligt lägre än den som nu tillämpas vara nödvändigt att, då yttre rationalisering av mera väsentlig omfattning och kapitalkrävande natur eller genomgripande drifts-omläggning skall genomföras, kunna bortse från tidigare bidrag av nämnt slag.

Slutligen vill jag i detta sammanhang beröra tillämpningen av de så kallade värdeutjämningsbidragen vid förvärv av tillskottsjord. Enligt 9 § rationaliseringskungörelsen kan vid förvärv av mark för rationaliseringsändamål utgå statsbidrag högst med belopp motsvarande skillnaden mellan å ena sidan den av lantbruksnämnden betingade eller godkända köpeskillingen eller motsvarande ersättning för fastigheten eller fastighetsdelen och å andra sidan det värde fastigheten eller fastighetsdelen kan anses äga för den brukningsenhet till vilken den skall läggas. Vid den intensifierade strukturrationalisering som jag uttalat mig för torde det inte sällan inträffa att fastighet, varå gjorda investeringar i byggnader och andra anläggningar fortfarande har ett ej obetydligt värde, bedöms bära tas i anspråk för rationaliseringsändamål och att därvid investeringarna ej kan nyttiggöras. För att stimulera den nödvändiga rationaliseringsprocessen bör i sådana och liknande fall enligt min mening värdeutjämningsbidrag komma i fråga i relativt stor utsträckning.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att vidta de författningsändringar, som föranleds av bifall till de förslag jag framlagt i detta avsnitt.

Förvärvslån och driftslån till trädgårdsföretag. Genom beslut av 1962 års riksdag (prop. 99; JoU 15; rskr. 252) ändrades bestämmelserna för det statliga stödet till trädgårdsnäringsens rationalisering så att de i huvudsak ansluter sig till vad som gäller för jordbrukets rationaliseringsstöd. I fråga om ekonomiskt stöd till förvärv och drift av trädgårdsföretag gäller enligt stadgande i kungörelsen den 11 juni 1948 (nr 366) angående den statliga jordbruksegnahemsverksamheten samma bestämmelser som för jordbruksegnahemslån och driftslån till jordbruksföretag. Trädgårdsnäringsutredningen har föreslagit att dessa bestämmelser för trädgårdsföretagen ges en mera tidsenlig inriktning och anpassas till vad som gäller för näringsens rationaliseringsstöd.

För egen del anser jag, att det, med hänsyn till den starka konkurrens från utlandets sida, som den svenska trädgårdsnäringsen har att kämpa mot, är nödvändigt med en långtgående rationalisering av företagen inom

denna näringsgren. De av föregående års riksdag beslutade ändringarna i bestämmelserna för rationaliseringsstödet till näringen har enligt vad jag erfarit redan medfört en märkbart ökad aktivitet på området. Odlarnas strävanden att effektivisera och förbättra företagen kan dock fortfarande hämmas av kapitalbrist, om möjlighet ej finns att ge statligt kreditstöd exempelvis för att anskaffa driftsinventarier i samband med omläggning till specialiserad produktion eller utökning av företagsstorleken. Att överta rationellt uppbyggda företag kan också med hänsyn till det stora kapital som erfordras härför ofta ställa sig svårt för yngre trädgårdsodlare. På grund härav bör det enligt min mening även fortsättningsvis finnas möjligheter att till trädgårdsföretag bevilja statlig kreditgaranti för driftslån och förvärvslån. I likhet med vad jag förut föreslagit för jordbrukets del bör detta stöd även i vissa avseenden ges en mera rationaliseringsfrämjande inriktning. Stödgivningen bör i princip ta sikte på redan existerande företag. Under sådana förhållanden torde stödet inte, såsom befaras i ett par remissyttranden, leda till en olämplig produktionsökning utan såsom främsta effekt få en rationellare produktion.

Mot bakgrunden av det anförda finner jag, att de av trädgårdsnäringsutredningen framlagda förslagen är väl ägnade att ligga till grund för utformningen av det statliga kreditstödet till förvärv och drift av trädgårdsföretag. Detta innebär, att jag delar utredningens uppfattning att stödet bör anpassas till trädgårdsnäringsens speciella förhållanden och till dess rationaliseringssträvanden och ej längre utgå enligt samma regler som för jordbruksnäringen.

De *allmänna villkoren* för att garanti för förvärvslån och driftslån till trädgårdsföretag skall få beviljas bör, såsom utredningen förutsatt, vara i huvudsak samma, som gäller för trädgårdsnäringsens rationaliseringsstöd. Kreditstöd bör således lämnas endast till företag, som vid rationell drift uppenbart kan bestå på lång sikt. Det bör också krävas att det ur allmän synpunkt är önskvärt att företaget består. Vidare bör garanti i allmänhet ej lämnas till större företag än de som — förutom brukaren och tillfällig arbetskraft — sysselsätter högst två helårsanställda arbetare. Om särskilda skäl, exempelvis produktionens inriktning, det föranleder bör stöd även kunna utgå till företag som sysselsätter högst fyra helårsanställda arbetare. Jag vill i sammanhanget erinra om att enligt kungörelsen den 3 juni 1960 (nr 372) om statligt kreditstöd till hemslöjd, hantverk och småindustri kreditstöd må lämnas för nybyggnad, tillbyggnad, ombyggnad eller inredning av lokaler, som är nödvändiga för verksamheten, för anskaffning av maskiner, arbetsredskap eller verktyg samt, om särskilda skäl föreligger, för anskaffning av omsättningstillgångar.

En förutsättning för att ett företag skall kunna bestå på sikt är att lönsamhet uppnås. För att möjligheterna härtill skall kunna bedömas

fordras ekonomiska överväganden. Jag ansluter mig därför till utredningens förslag, att innan lånegaranti beviljas investeringskalkyl skall upprättas, såvida inte företagets lönsamhet är uppenbar. Sådan kalkyl bör på samma sätt, som redan gäller beträffande rationaliseringsstödet, upprättas genom den garantibeviljande myndighetens försorg. Därest denna finner det erforderligt eller lånesökanden önskar det, bör inom ramen för tillgängliga resurser en fullständig driftsekonomisk plan upprättas. Kostnaderna härför, som med hänsyn till nyttan av planen vid driften bör åvila sökanden, bör få inräknas i det lånebelopp för vilket garanti beviljas.

Liksom fallet är beträffande motsvarande stöd på jordbrukets område skall en bedömning av lånesökandens kvalifikationer för att sköta trädgårdsföretaget ske. Såsom utredningen föreslagit bör härvid stor vikt läggas vid sökandens yrkesskicklighet. Hänsyn bör inte endast tas till yrkespraktik utan även och efter hand i allt större utsträckning till yrkesutbildning vid trädgårdsskolor och kurser.

Kreditgaranti för *driftslån* bör i enlighet med utredningens förslag kunna lämnas vid genomgripande driftsomläggning eller storleksrationalisering av trädgårdsföretag samt i anslutning till förvärv eller arrende av sådant företag. Jag tillstyrker även att garanti beviljas såväl enskild person som sammanslutning, som bedriver eller avser att bedriva trädgårdsrörelse. Vidare bör gälla att garanti för driftslån må beviljas för det lånebelopp, som oundgängligen erfordras för att anskaffa inventarier för trädgårdsbruk, plantmaterial m. m. samt för att bestrida andra nödvändiga driftsutgifter för att igångsätta trädgårdsföretagets verksamhet. Jag biträder också utredningens förslag att driftslånets storlek må uppgå till högst 40 000 kr. Det bör dock enligt min mening understrykas, att lånets storlek skall avvägas i förhållande till behovet vid det enskilda företaget samt att det bör krävas att lånesökanden sätter in visst eget kapital i rörelsen. Amorteringstiden bör liksom för jordbrukets driftslån bestämmas till högst 15 år med möjlighet att medge amorteringsfrihet under de båda första åren av lånetiden.

Jag biträder utredningens förslag att kreditgaranti för *förvärvslån* bör kunna beviljas för att underlätta för trädgårdsodlare och blivande trädgårdsodlare med otillräckligt eget kapital att förvärva trädgårdsföretag av i det föregående angiven beskaffenhet. Härigenom främjas yngre odlares möjligheter att överta fullt rationella företag. Utöver de tidigare nämnda allmänna villkoren för kreditstödet bör såsom förutsättning för garanti gälla, att kostnaderna för förvärvet är skäligen med hänsyn till den avkastning, som kan påräknas av företaget på längre sikt. Garantibeloppet bör få uppgå till företagets hela belåningsvärde. Garanti bör dock ej utgå för lån som kan erhållas som bottenlån. Även möjligheten att eljest erhålla lån på skäligen villkor bör bedömas vid fastställande av garantibeloppets storlek.

Den övervägande delen av ett trädgårdsföretags tillgångar utgörs av byggnader och andra anläggningar. För att få viss överensstämmelse med tillgångarnas ekonomiska livslängd förordar jag, att amorteringstiden för förvärvslån fastställs till högst 20 år. Vidare bör, såsom utredningen föreslagit, amorteringen påbörjas senast under fjärde året efter första lyftningsdagen. Härigenom kommer amorteringsreglerna att överensstämma med dem som gäller för rationaliseringslån till trädgårdsföretag.

För såväl driftslån som förvärvslån bör, om särskilda förhållanden motiverar det, anstånd med räntebetalningen kunna medges under de båda första åren av lånetiden. Övriga lånetekniska bestämmelser bör vara samma, som gäller för trädgårdsnäringens rationaliseringslån.

Lantbruksstyrelsen handlägger för närvarande ärenden rörande statligt stöd till trädgårdsnäringens rationalisering. I syfte att uppnå en önskvärd samordning bör enligt min mening även ärenden rörande driftslån och förvärvslån till trädgårdsföretag handläggas av styrelsen. Styrelsen bör härvid utnyttja den expertis, som finns vid lantbruksnämnder och hushållningssällskap, bland annat de hos sällskapen placerade specialkonsulenterna på trädgårdsområdet.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att vidta de författningsändringar, som föranleds av bifall till de förslag jag här framlagt.

Anslagsfrågor m. m. I årets statsverksproposition (bil. 11 p. 15) har vid behandlingen av anslaget till *bidrag till jordbrukets rationalisering, m. m.* föreslagits att ramarna för bidrag till yttre och inre rationalisering för nästa budgetår fastställs till 4 respektive 12 miljoner kr. Såsom jag berört inledningsvis i detta anförande bör i syfte att öka strukturrationaliseringen ytterligare medel ställas till förfogande för statligt stöd till denna verksamhet. Jag vill därför förordna att med ändring av nyss nämnda förslag, som ej behandlats av riksdagen, bidragsramarna för yttre och inre rationalisering för budgetåret 1963/64 fastställs till 6 respektive 15 miljoner kr. Detta innebär i förhållande till innevarande budgetår en ökning med sammanlagt 6 miljoner kr.

Den ökade strukturrationaliseringen bör för att få full effekt följas upp genom rådgivning till berörda jordbrukare. För att under nästa budgetår medel i erforderlig utsträckning skall finnas för intensifierad rådgivning föreslår jag att härtill under nyss nämnt anslag såsom en särskild post upptas 0,5 miljon kr. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om den närmare dispositionen av medlen.

Med hänsyn till här framlagda förslag anser jag att anslaget till bidrag till jordbrukets rationalisering, m. m. för budgetåret 1963/64 bör med ändring av i statsverkspropositionen angivet belopp av 13 miljoner kr. uppföras med 18,5 miljoner kr.

Till *jordfonden* har i årets statsverksproposition (bil. 11 p. 171) förordats ett anslagstillskott av 6 miljoner kr. Såsom jag uttalade vid anmälan av denna punkt i statsverkspropositionen har en av de effektivaste vägarna att främja den yttre rationaliseringen visat sig vara att lantbruksnämnderna med anlitande av medel ur *jordfonden* inköper fastigheter som bör tas i anspråk i rationaliseringssyfte. Mot bakgrunden härav och den synnerliga angelägenheten av att varje tillfälle att åstadkomma yttre rationalisering tas till vara vill jag förorda, att med ändring av det i statsverkspropositionen framlagda förslaget, som ej behandlats av riksdagen, *jordfonden* för budgetåret 1963/64 tillförs ej mindre än 26 miljoner kr.

I inledningen av detta anförande har jag uttalat att den av mig förordade ökningen av rationaliseringsverksamheten förutsätter en anspänning av alla tillgängliga resurser inom *lantbruksorganisationen*. Den intensifierade verksamheten medför ett ökat behov av expertis vid främst lantbruksnämnderna men även hos lantbruksstyrelsen. Medelsbehovet härför under nästa budgetår bör enligt min mening tillgodoses genom att de i avlöningsstaterna för lantbruksnämnderna och lantbruksstyrelsen upptagna, förslagsvis betecknade anslagsposterna till ersättningar för sakkunniga överskrids med sammanlagt cirka 0,5 miljon kr. Därest riksdagen ej har något att erinra mot vad jag nu anfört, torde jag sedermera få återkomma till Kungl. Maj:t i ämnet.

Enligt vad jag inhämtat från lantbruksstyrelsen beräknas *anspråken under innevarande budgetår på kreditgaranti* för lån avseende vissa ändamål i samband med jordbrukets rationalisering väsentligt överstiga de fastställda ramarna. För att inte angelägna och trängande rationaliseringsåtgärder skall hämmas förordar jag, att riksdagens medgivande inhämtas att öka garantiramarna för lån till yttre och inre rationalisering med 6 respektive 2 miljoner kr. Vidare bör ramen för jordbruksegenhetslån enligt min mening höjas med 4 miljoner kr. Härutöver föreslår jag att, därest riksdagen ej har något att erinra däremot, till kreditgarantiramen för driftslån överflyttas det belopp — cirka 2,4 miljoner kr. — som ej torde behöva tas i anspråk av ramen för lån avseende övergång helt eller till viss del till specialproduktion. Därest så befinns påkallat bör Kungl. Maj:t äga medge jämkning i fördelningen av de angivna lånegarantibeloppen.

I fråga om *lånegarantiramarna för budgetåret 1963/64* bör för att främja rationaliseringsverksamheten ramutrymmena för lån till yttre och inre rationalisering ökas betydligt i förhållande till vad som medgivits för innevarande budgetår. Jag förordar sålunda att den förstnämnda kreditgarantiramen höjs med 15 miljoner kr. till 33 miljoner kr. och den sistnämnda med 5 miljoner kr. till 15 miljoner kr.

I anslutning till de i det föregående föreslagna ändringarna beträffande kreditgarantigivningen till driftslån för jordbruksföretag bör nuvarande ram för lån avseende övergång helt eller delvis till specialproduktion sammanföras med driftslåneramen. För nästa budgetår föreslår jag, att garantiramen för driftslån fastställs till 11 miljoner kr. Ramutrymmet för jordförvärvslån bör enligt min mening upptas med 24 miljoner kr., vilket i förhållande till den för innevarande budgetår medgivna ramen för jordbruksegnahemslån innebär en ökning med 4 miljoner kr.

Kungl. Maj:t bör, om förhållandena ger anledning därtill, äga medge jämkning i fördelningen av angivna maximibelopp för lånegaranti mellan de fyra nämnda ramarna.

För kreditgaranti för lån till uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål har för innevarande budgetår medgetts en ram av 6 miljoner kr., varav dock minst 2 miljoner kr. skall avdelas för lån till auktionshallar för trädgårdsprodukter. Enligt min mening bör behovet av kreditgaranti för lån till auktionshallar i fortsättningen tillgodoses inom en för trädgårdsnäringens olika ändamål gemensam garantiram. Med hänsyn härtill och då jag ej kan tillstyrka någon ökning av garantiutrymmet för lån till lagerhus för jordbruksändamål bör härför fastställas en ram av 4 miljoner kr.

Inom en garantiram för lån till trädgårdsnäringens rationalisering m. m. bör rymmas behovet av kreditgaranti, förutom till trädgårdsrationaliseringslån och till lån för att uppföra auktionshallar för trädgårdsprodukter, till de i det föregående föreslagna driftslånen och förvärvslånen. Det bör ankomma på lantbruksstyrelsen att utnyttja det samlade ramutrymmet för de olika ändamålen med hänsyn till angelägenheten av de anspråk som uppkommer. Vid mina överväganden rörande storleken för nästa budgetår av trädgårdsnäringens garantiram har jag beaktat, att mina förslag i det föregående rörande förvärvslån och driftslån medför ökat behov av garantiutrymme. Å andra sidan har jag inhämtat att av det för innevarande budgetår för trädgårdsnäringen sammanlagt medgivna garantiutrymmet av 5 miljoner kr. hittills endast i runt tal 1 miljon kr. tagits i anspråk. Med hänsyn härtill anser jag, att det för budgetåret 1963/64 är tillfyllest med en höjning med 1 miljon kr. till 6 miljoner kr.

Hemställan. Under återopande av vad jag i det föregående anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte — i förekommande fall med ändring av vad härutinnan förordats i statsverkspropositionen — föreslå riksdagen att

- 1) godkänna i det föregående framlagda förslag rörande det statliga stödet till förvärv, drift och rationaliseringsåtgärder i fråga om jordbruksföretag

2) godkänna vad jag i det föregående förordnat rörande statligt stöd till förvärv och drift av trädgårdsföretag

3) medge att under budgetåret 1962/63 ytterligare statlig kreditgaranti må beviljas för lån avseende yttre rationalisering intill ett belopp av 6 000 000 kr., för lån till inre rationalisering intill ett belopp av 2 000 000 kr. och för jordbruksegnahemslån intill ett belopp av 4 000 000 kr., med rätt för Kungl. Maj:t att, om förhållandena skulle ge anledning därtill, medge jämkning i angivna fördelning

4) medge att under budgetåret 1963/64 statlig kreditgaranti må beviljas för lån avseende yttre rationalisering intill ett belopp av 33 000 000 kr., för lån till inre rationalisering intill ett belopp av 15 000 000 kr., för jordförvärvslån intill ett belopp av 24 000 000 kr., och för driftslån intill ett belopp av 11 000 000 kr. med rätt för Kungl. Maj:t att, om förhållandena skulle ge anledning därtill, medge jämkning i angivna fördelning

5) medge att under budgetåret 1963/64 statlig kreditgaranti må beviljas för lån avseende uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål intill ett belopp av 4 000 000 kr.

6) medge att under budgetåret 1963/64 statlig kreditgaranti må beviljas för lån avseende trädgårdsnäringens rationalisering m. m. intill ett belopp av 6 000 000 kr.

7) å riksstatens nionde huvudtitel till *Bidrag till jordbrukets rationalisering, m. m.* för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 18 500 000 kr. samt

8) å kapitalbudgeten till *Jordfonden* för budgetåret 1963/64 anvisa ett investeringsanslag av 26 000 000 kr.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

B. Siöalsh